

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. IIfov

ABONAMENTE:

autorizată și Instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI | Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 19

SAMBATA 3 MAI 1941

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Psalm

Spre-a-Ți-fi, A-Tot-Puternice Părinte,
Rob vrednic de îndurare și de har,
In mine 'ngenunchiez ca într'un altar
Și-aprind, 'cucernic, candelile în minte.

Nouii tălcuri caut, Doamne, slovei sfinte,
Frâng răvnă pe-al cunoașterii hotar;
Din inimă-mi făcând aghiasmatar,
Botez cu sânge sacre legăminte;

Și sorb, în piscul gândului senin,
Grijanie dintr'un potir de erin,
Mă mirui cu-aromitele-i stamine;

Iar ruga mea 'nălțată către cer
E duhul smirnei arsă pentru Tine
In taina sufletescului ungher.

20 Aprilie 1941. I. GR. PERIȚEANU

IN VATICAN

de Prof. ALEXANDRU MARCU

Vaticanul este Curtea unui Suveran, cu biserica în față, cu parlatul în dreapta, cu parcuri, bibliotecă, o colecție proprie de tablouri și de antichități, cu o miliție alcătuită ca pe vremuri, d'n merserari străini. Iar pentru că această Curte s'a înălțat din piatră la Roma și în timpul Renașterii, ea apare, în formele-i actuale, și drept expresia cea mai impozantă a Romanității.

De patru secole, fiecare din Suveranii care au tronat în Vatican, a avut grijă să adune din creațiile Artei cele mai impresionanțe mărturii, spre a se înconjura acolo, în Vatican, de acele ofrande sacre de suflet înfrumusețat, care sunt totdeauna operele de artă. Astfel, rând pe rând, Pontifii au dat Curții lor strălucirea incomparabilă de astăzi. Unul dintre ei a hotărât odată să se facă o capelă nouă pentru rugăciunile de fiecare zi; și atunci, a fost adus la Roma Ghirlandajo și Perugino și Pinturicchio și Michelangelo, pentru împodobirea acelei capele. Ea este însă astăzi Capela Sixtină, adică acea sală de mici proporții, în care se țin Conclavetele pentru alegerea Papiilor și se desfășoară cele mai solenele festivități ale vieții pontificale; dar în această capelă s'a întâmplat, mai ales, un miracol: Dumnezeu i-a dat voe unui om să retrăiască, în viziuni plastice, tot ciclul Creației, spre a consacra astfel, cu voia Sa, străduința omului de-a renaște, spre a se învrednici de o altă reinălțare. Michelangelo a pictat atunci bolțile acelei capele. N'a putut să uite însă că Suveranul pentru care săvârșea lucrul, era Papa Sixt IV. Și atunci, pe cel mai mare perete al Altarului, a dat replica incu-metărilor din boltă, prin Judecata de Apoi, spre a însufleși acea lume de nudități păgâne, cu cel mai cutremurător gând de pocăință creștină.

Numele Papei Alexandru VI Borgia se rostește încă în incinta Vaticanului pentru arta lui Pinturicchio; după cum gloria marelui Suveran Pontif care a fost în Renaștere Papa Iuliu II, se perpetuează și prin norocul de a fi pus la lucru, în același timp, pe Bramante, pe Michelangelo și pe Raffaele, întru împodobirea cu noi și definitive străluciri de artă a Curții vaticane.

Toți Suveranii aceștia, de atunci și până acum, și-au transmis cu un larg spirit de înțelegere, grija continuării unor asemenea inițiative și, în felul acesta, grija, totodată, a contactului cu arta lumii din afară, pe care, în marea lor înțelepciune, au pus-o constant în slujba Invățăturii lui Cristos, așa cum imaginile dintr-o carte lumineză gândul ascuns în slovele ei. De aici sporul de prestigiu, de aici impunerea sentimentului de forță pământeană și în același timp cerească, de care au știut să se înconjoare, colectiv, aceșii adevărați succesori ai Impăraților Romei, pe care-i precizează în Istorie, atunci și acum, același spirit constructiv, de așezări definitive, în cele mai adâncite întemeieri și în cele mai somptuoase apariții.

Biserica Romei s'a dovedit în tot felul absorbantă, tocmai prin această voia rămânere în contact cu evoluția lumii laice, din afară, cu tot ceace prezintă această lume, din evoluție în evoluție, drept valoare dobândită și formă consacrată. Rezultatul a fost universalitatea Bisericii Romane, susținută de cealaltă tradiție, tot universală și imperială, a Romei păgâne, pe care Papalitatea a înălțat-o de pe tron, dar n'a risipit-o; ci s'a întronat în incinta ei, rezidind din piatră termelor și amfiteatrelor, noile temple creștine. Stâlpii care le susțin navetele, au fost colonadele din termele și amfiteatrele și basilicele Romei vechi. Zidurile acelei Rome au rămas, pe afară, moarte. Astăzi le învie numai conviețuirea cu Roma actuală, care le-a desgroat, ca să le mai vadă. Ele sunt însă moarte; căci li s'au risipit podoabele, care le au dat viața stătuilor și a frontoanelor de marmoră pe cerul Romei. Iată însă că aceste podoabe s'au refugiat, ca într'un templu cu drept de azil, tocmai în incinta Curții papale, adică în Muzeele Vaticane, unde Apollo din Belvedere și Laocoön și Venerile și toate divinitățile de pe altarele de odinioară, se văd astăzi înconjurate de adorația profanatoare a unor oameni de altă religie, care nu mai recunosc în frumusețea lor de idoli, decât satisfacerea unei plăceri.

Curtea Vaticanului a încorporat în edificiile și în formele ei de manifestare, Roma Cesarilor, pe care a convertit-o la viața nouă, spiritual prin Filozofia Renașterii și formă înă din aceeaș epocă,

(Urmare în pag. 6-a)

DESPINA MOSCU GHINOKASTRA

Bazar din Albania

In vacanță, pe șesurile Brăilei

de C. N. NEGOIȚĂ

M'am întors iarăși în câmpia m'numată a copilăriei. Peste zărea albastră, unde plutesc câțiva nouriși, dincolo de movilele acelea care au rămas tot un mister pentru istorie și arheologie, se întinde mai departe, uniform, Bărăganul, această ars de soare acum și cutremurat, iarna, de viscole. La fel de miraculos pentru toți călătorii cari l-au străbătut, el închide tăcerea în curinsul lui, știind să pogoare deopotrivă liniștea și în suflete.

Pentru ca să-i pricepi rosturile și să izbutesti a te identifica în întregime cu el, caută să treci, — prin dogoarea căldurii revărsată aici din ceruri, — numai pe jos, călare sau în căruță. Așa cum sfătuște cu înțelepciune și bătrânul Odobescu, în cartea despre vânătoarea închipuită pe tărâmurile țării românești și ale spiritului veacurilor.

Regăsesc, așa dar, în același chip ca și în trecut, această câmpie fără seamăn, deosebită în totul de stepa sau pusta țărilor megeșe, cu care au voit unii s'o asemuiască. Numai dacă n'ai trăit acolo sau ai cercetat-o fragmentar n'ai să-i recunoști adevărata sa personalitate.

Glasul pământului isbucnește aici firesc și cântă singur, dacă nimeni nu-l cunoaște și nu vine să-i strângă podoabele. Bărăganul își are doar câțiva cântăreți, rățaciți într'un ținut cu pecetie tot atât de românească, ca și cel al dealurilor și al culmilor muntoase, mai norocoase, mai des adunate pe paleta visurilor și a artei. Poate fiindcă seminția noastră este rară aici, răsfirată ca insulele de verdeață în desert, poate fiindcă n'a avut încă parte de cântărețul ce i se cuvenea. Dar asta nu-l împiedică să-și întindă mai departe grația șesului fără de sfârșit, cu mireasma tare a ierburilor dogorite de arșiță sau încropite de ploile lungi, cu șiroaie șmogotoase.

O singură dată, însă, a fost cineva care să-i surprindă tăinele și să le închidă într-o po-

vestire ce se plimbă în întregime printre buruienile foșnitoare și movilele presărate până către bălțile Dunării. A fost un fiu apropiat de Bărăgan, Panait Istrati, și în mica sa epopoea a ținutului acesta a deslușit frumuseți necunoscute, dar mai ales a arătat legătura între caracterul pământului de aici și sufletul omeneș, menit să cutreere, pe asemenea meleaguri, cu necazuri felurite, cu bucurii de o clipă, cu puternicul instinct al libertății de spirit românesc, instinct izvoirit tot din țărâna aceasta binecuvântată.

Când se apropie toamna, când în această casă a vânturilor se sparg în chioțe și șure năpraznice vămile văzduhului, când se ofilesc ierburile înalte și se fac cenușii aproape miriștile, începe un colind peste țărini, peste izlazurile pustii, dealungul și dealatul regiunii. Incepe călătoria necurmată a ciurlanilor, a planetei cu rămurele galbene, întoarse ca o umbrelă, desprinsă din rădăcina uscată, urnită din loc de cea mai slabă adiere. Colindarea începe într-o bună dimineață, când s'a iscat de undeva suflarea tăioasă a toamnei. Ciurlanii prind să se rostogolească, parcă s'au trezit dintr'un somn lung, după ce din primăvară până acum și-au fărâșit aripi pe care să nu le înfrângă osteneala. Incep așa dar să se dea odată peste cap, să facă o tumbă mai greoaie lntăi, ca să-și scuture țărâna animată printr'eascul rămurelelor și în boțul de rădăcină dela coadă.

Și leapădă cele din urmă lanțuri care-i ținuse, robi ai pământului, o vară întregă, cu fața către soare, în încropeală sau în zăduf molesitor. Acum saltă mai aprig ca adineauri, sburdând ca o vietate tânără și fragedă, cu toată haina galbenă a tristeții sfârșitului. Rostogolirea este iute, în nebuna vântolă a vântului, cu care s'au luat la întrecere, deși viața dela el au imprumutat.

O ființă nouă a răsărit în câmpia aceasta care-și sprijină aria pe orizontul îngreuiat de ceață și nouri întunecați. Și ființa aceasta singură stăpânește întinderea Bărăganului. Până eri sclavă a pământului, în tăvălucirea de peste miriști și izlazuri, a apărut acum sub destul bucurios al libertății, fără zăgazuri, fără opreliști. Ca și oamenii de pe acest pământ românesc, care după ce trecea potrivnicia vrăjmașă și se risipeau puhoiaele străine, și'nfiripau iarăși viața neatârnată de nimeni, cu mai vâjoasă tărie, cu mai mare dragoste a pământului și încredere în biruința asupra stihilor dușmane. Taina celor necuvântătoare se unește și se confundă apoi cu cealaltă taină din firea și alcătuirea noastră sufletească.

Au trecut astăzi, toată vremea, călătorii neobosiți ai câmpiei. Și-au rostogolit trupul uscat, umbrelele acestea fără astâmpăr, alunecând ușoare, săltând peste bulgări, întălnindu-se cu alte și alte convoaie de peregrini asemănători ai Bărăganului și adăstând rareori la adăpostul movilelor, strănse laolaltă ca niște turme de mioare speriate.

Seara, la încrucișare de căi, drumetii și cei cari strâng ultimii știuleți de porumb, vor aduna și ei, în clii, umbrelele acestea neastâmpărate, ca să încingă o vâlvătae uriașă, unde ciurlanii părăie cu pocnete și explozii asurzitoare. În repausul care le încinge brațele și aripile pe care se sprijinse mai înainte vântul, se împletesc limbile de foc și prefac în cenușă neastâmpărate goană de pe câmpie. Și chiar dacă nu se înfrânga astfel libertatea, crivățul pustiitor tot avea să-i împotmolească sub zăpezile sale, sfârșindu-le trupul și îngropându-l până în primăvară.

(Urmare în pag. 5-a)

Diletantism, specializare, cultură

de ION FRUNZETTI

Există o primejdie ale cărei abisuri nu înfioară, străvându-se dindărătul înjgheburilor lor culturale, decât două categorii extreme de intelectuali: diletantul și omul de cultură integrală. Puținătatea informației primului și caracterul ei parțial, de aperitiv, conduce adesea la asociații de idei aparent asemenea celor ce se petrec în mintea unui om avizat în mai multe tehnici ale spiritului. Specialistul e singurul ferit de primejdia de care vrem să vorbim, dar al cărei nume e greu de dat mai înainte de a încerca definirea ei circumlocutorie, descriptivă. Specialistul pur și simplu, adică omul pentru care realitatea nu are decât un singur aspect, sau, cel mult, unul singur demn de interes, este în afara razei sale de influență. Pentru specialist, problemele ridicate de lumea reală sunt probleme dinlăuntrul specialității sale, rezolvabile prin metodele specialității sale, cu soluții care rămân în cadrul specialității sale. E cunoscut cazul teologilor care negau posibilitatea rotației pământului, demonstrată de Copernic, pentru simplul motiv că ei nu puteau accepta gândul că realitatea poate prezenta și aspecte pe care religia să nu le fi întrevăzut. Colegile medicale care respingeau teza microbiologică a lui Pasteur, teză ce urma să revoluționeze terapeutică uzuală a anumitor maladii, nu erau, pe vremea lor, riziabile, caraghioase și recalitrante, cum ni se par astăzi, tocmai pentru că atitudinea lor trebuia să fie dogmatică, odată ce dogmatismul e condiția viabilității unei discipline. Asemeni omului de rând, pentru care realismul obiectiv este o dogmă de nesdruncinat, (nu s'a văzut niciodată om de rând care să se îndoiască de existența iumii și de faptul că ea e așa cum o cunoaștem, pentru motivul simplu că de îndată ce s'ar îndoii n'ar mai fi om de rând!), omul de știință are nevoie de un dogmatism sălbatec, pentru că altfel încrederea în disciplină pe care o practică i-ar slăbi, și n'ar mai putea-o practica. Specialiștii sunt oameni care, deși aduc mari servicii științei propriu zise, înhărmându-se la muncă pe care numai zelul lor dogmatic le poate crede importante, dar care trebuiesc totuși efectuate, sunt totuși cei mai mari dușmani ai cunoașterii, și ai culturii prin urmare.

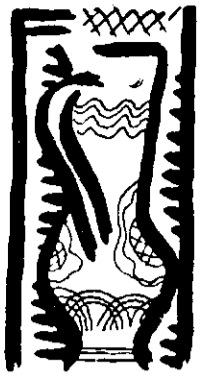
Dacă entomologul X n'ar socoti că e de cosmică importanță problema numărului de fire capilare pe care le posedă un exemplar din fauna rheofilă, în regiunea ventrală, n'am ști niciodată câți peri are pe burta un asemenea gândac. Faptul că el își petrece o viață între insectare și borcănașe cu spirt, neglijiindu-și la drept vorbind spiritul, tot atât cât și trupul, este pentru progresul omeniei însă, nul, cu toate că știința, înțeleasă ca posibilitate de a stăpâni statistic și a supune tehnic natura, progresează.

Greșesc! Nu e nul. Are o importanță și pentru progresul omeniei, însă una negativă: aceea de a ridica nevoia de cunoaștere și organizare a materiei la rangul de normă etică, substituind-o astfel adevăratelor legi ale spiritului. Asemenea perspective cu sonde adânci în viața spirituală a omenirii, nu posedă decât omul „de cultură generală”.

Pe economistul care studiază trecutul economic al omenirii, nu-l va interesa decât faptul că la un moment dat, prin secolul XV, capitalismul devine înfloritor în Occident. Atât. O dată și un fapt. Și poate regretul de a nu putea ști precis câți bani au mănuit Medicii în Florența, sau Pazzii, sau Fugger-ii sau alți bancheri ai vremii.

Trebuie să se ivească un om de cultură enciclopedică, sau un diletant, care să aibă inspirația de a căuta să întregască tabloul unei epoci, nu așezând în săltăreșe diferite economii, arta, știința, religia, politica, filosofia vremii, separându-le prin plăci impermeabile de indiferență, ci căutând corelații între diversele planuri de manifestare ale societății timpului, condiționări, inhibiții, raporturi într'un cuvânt. Numai drept diletant poate fi tratat de către specialiști, cineva care încearcă să demonstreze că economia Renașterii prezintă aceleași trăsături de stil, îmbracă aceleași forme pe care, schematic, le observăm constant în artă, în știință, în politică, etc. Spengler care a făcut-o, căutând constanțele morfologice, „Urphänomen”-ele epocilor de cultură, este considerat de specialiștii fiecăreia din disciplinele vizate, un diletant și nimic mai mult. Abia pentru un spirit cu orizonturi mai luminoase, cu proiecții mentale mai puternice și mai divers direcționate, Spengler devine genial analitic pe care îl știm, creator al Filosofiei culturii și extraordinar om de intuiție a structurilor în totalitatea lor organică.

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA

SĂPTĂMÂNII

Mihai Moșandrei: Ofrandă Muzelor, „Fundatia regală pentru literatură și artă”

Titlul ultimului volum de poeme al d-lui Mihai Moșandrei, tipărit nu de mult de „Fundatia pentru literatură și artă”, ne îndeamnă să căutăm vechile sensuri ale cuvântului „muză”, pe care ne îngăduim să le comunicăm lectorului, în speranța că o analiză de felul acesta limpezeste deplin viziunea personală a poetului. D. Mihai Moșandrei ne este cunoscut, într-adevăr ca un căutător de semnificații pe care le înveșmăntăză discret în vocabularul poeziei pure. D-sa spune în prima strofă a poemei dela începutul volumului:

Târzielnica ofrandă
Muze, vouă,
Ce-ați răs în marmură albastră
[peste mări,
Coturnului ce-a măsurat tăcerea
[în firele de rouă,
Când tot pământul în echinox
[de primăvară,
Se'mbrățișă în noapte,
Dăntuind,
O. cărbă înflorită și masca sfâr-
[mată pe-o vioră,
Cu ochii ei holbați și gura mută,
A plâns întreaga voluptate a As-
[tartei prefăcută:
In luminosul Anotimp.

Cititorul obișnuit cu ideea că în poezia pură înțelesul se ascunde, va constata ușor că în versurile citate ceea ce se ascunde nu este înțelesul direct, discursiv.

Poetul dăruiește muzelor iubirea și această ofrandă este târzielnică, deoarece se consideră ajuns la hotarul unde tineretea începe să scadă. Dacă totuși înțelesul discursiv e limpede, rămân ascunse unele tâlcuri, cari garantează de fapt, frumusețea compoziției. Bunăoară, pentru ce oferă acum, la margine de tinerete, iubirea, și în ce chip muzele primesc târzielnica ofrandă? Logic ar însemna că poetul dăruie ceea ce nu are, iar nevăzutele zeite ar trebui să refuze darul gol, ca o împietate. Dela pragul acestui aparent ilogism, se deschide poarta adevăratului ermetism.

Cuvântul grec *mousa*, derivă din tema veche arică *man sau men*, cu însemnarea a gândi, așa cum întâlnim în latinește *mens*, de unde provine românescul *minte*. Latinului *mens* îi corespunde în grecește *menos*, cu semnificația „principiu de viață”, „suflet al cerului”, isvor al voinței eterne. Se vede limpede de aici că gândirea la care se referă *mens*, este a divinității și nu a naturii umane, precum Virgiliu înstruește în celebrul „*mens agitat molem*”. Înțelesul de „gândire divină”, de „*mente supremă*”, care armonizează și conduce cosmosul, se clarifică dacă mai lămurim că în grecește există dela aceeași tulpină, verbul „a aminti” *mimnesco*, cu sensul special de urmă în mintea omenească, a legilor minții divine. Ne dăm lesne seama de calitatea amintirii divine, lărgind noțiunea cu semnificația verbului românesc „a pomeni”, așa cum îl întâlnim în textele sacre, ca de pildă „milosteniile tale au fost pomenite înaintea lui Dumnezeu” (Ap. 10.30), „Babilonul cel mare fu pomenit înaintea lui Dumnezeu. (Apoc. 16.19). In citatele sacre verbul „a pomeni” este tâlmăcirea grecescului *mimnesco* și traducerea liberă ar fi: divinitatea își amintește de om, precum omul își amintește de divinitate. „Amintirea” devine deci

puntea de legătură între om și cer.

În divinitate, sunt pomenite faptele omenești, după cum corespund sau nu gândirii supreme, iar o pătrundere a noastră în ceruri nu înseamnă altceva decât stabilirea unui raport între gândirea noastră și cea divină, raport ce se obține prin pietate.

Înțelegem acum ce erau muzele. Erau funcțiile minții noastre care aminteau divinitatea, sau care prin calitatea lor, se atribuiau divinității. Și după cum omul își amintea de divinitate, așezându-se și divinitatea își amintea de om, — în virtutea punții de legătură care era funcționarea aceleiași minți ordonatoare. A fi pomenit în cer, înseamnă deci a fi recunoscut omului că a împlinit pe pământ legile minții supreme.

Intorcându-ne la versurile d-lui Mihai Moșandrei, „ofrandă muzelor” se luminează cu deplin înțeles, pentru că autorul nu face în cazul său deosebit, decât să atribuie „iubirea” acelor puteri vii cărora aparține în eternitate: divinității. Și dăruirea la capăt de tinerete devine cu atât mai semnificativă și pioasă, pentru că poetul restitue sacrelor isvoare, o putere la care a fost doar pentru scurt timp părtaş.

Departe deci de a fi o împietate, gestul dovedește sub-

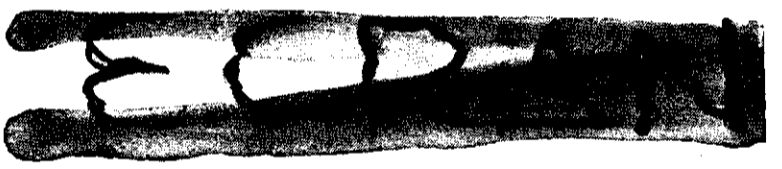
tilitate în cunoașterea tâlcurilor originare. Dar mai aflăm și un alt aspect al purității poeziei d-lui Mihai Moșandrei.

Oferind muzelor ceea ce le aparține, ca unor isvoare ce corespund în om și în divinitate, poetul afirmă într-un chip subtil partea eternă din ființa muritoare, încât, când știm că această parte eternă este iubirea, funcția ei nu dispare în suflet sau gândire, odată cu tineretea.

Stăruind în făptură ca un semn celest, iubirea este mai pură și prezența ei se manifestă numai ca poezie, deci al veșniciei. Oponându-se și șesei iubirea divină, ființa terestră intră în echilibru și se împacă în sine, așa cum ziua și noaptea se echilibrează la echinoxul de primăvară.

Iar odată cu iubirea eliberată, făptura cucerește adevărata tinerete, printr-o înviere asemănătoare cu a sârăbătorii Paștelui care se așează primăvara după echinox. Lumina zilei crește, umbrele nopții scad. Iată un sens general ce ne-a plăcut să dăm volumului d-lui Moșandrei. Am putea susține interpretarea și cu alte citate, ca să dovedim mai deaproape, creșterea luminii în producția autorului, adevărata tinerete dăruită de „muze”.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

CINEMA TRIANON: YVETTE

Gândindu-ne că regisorul filmului a vrut să ne redea cât mai mult posibil atmosfera bolnăvicioasă de romantică din timpul lui Guy de Maupassant, ar fi nedrept să nu recunoaștem că a reușit de minime.

În păcate, publicul s'a desobișnuit de mult timp de acest gen de filme, cu „scene dramatice” cari din cauza felului cum sunt interpretate, amuză.

Amuză însă mai puțin o serie de scene inutile ca — de exemplu — cea în care mama Yvettei cântă pe o melodie tărăgănată tristul destin a trei pisici cari sună ucise de un brutar ce la rândul lui este pedepsit de Sfântul Nicolae. Spectatorii, nedumăriți de rostul cântecului, îi descoperă abia la sfârșit scopul. Căci Yvette, pentru a ne arăta că este de impresionabilă, etc., etc. — plânge soarta cu lacrimi veritabile.

Face, iar, notă discordantă cu o epocă romantică, nesfârșitele prânzuri și dejunuri din cari eroinele se înfruptă ca și când moda din acele timpuri n'ar fi cerut o talie fină, ci o siluetă gen Mae West. Singura care salvează oarecum situația e Käthe Dorsch care, deși foarte tânără, are mult talent. Păcat însă că și-a făcut debutul într-un film cu o construcție atât de naivă.

CINEMA ARO: ADEVARATA GLORIE

„Adevărata glorie” e un crâmpeliu al epocii în care liniștea indigenilor și a ofițerilor americani din insulele Filipine era tulburată de diversele triburi de fanatici, refractari supremației rusei albe.

Filmul e dedicat de altfel vitejilor ofițeri americani cari și-au sacrificat viața, pentru a menține drapelul american, în aceste îndepărtate insule.

Regisorul Henry Hartway a reușit să ne prezinte un film ce ține îndată atenția spectatorilor, deși subiectul e aproape același din toate filmele anterioare — a căror acțiune se petrece

în forturi situate la câțiva kilometri de misterioasa junglă.

În ceea ce privește distribuția, cred că s'au folosit orice comentarii, — rolurile principale fiind interpretate de Garry Cooper, Andrews Leeds, David Niven și Reginald Owen.

CINEMA SCALA: DAMA DE CUPA

Deși subiectele filmelor franceze sunt aproape întotdeauna aceleași, nimeni nu poate contesta că au o psihologie specială, după cum actorii au o finețe de interpretare destul de rar întâlnită în filmele americane.

„Dama de cupă” ne arată partea cea mai luminoasă din viața unei femei care, deși pare „pierdută pentru societate” dovedește că are o aleasă construcție sufletească: S'ar putea crede că fetele de viață pe care îl duce nu a fost altceva decât consecința unor împrejurări contra cărora n'a știut sau n'a putut să lupte.

Scenariul pare de altfel scris pentru Michelle Morgan, al cărei farmec deosebit cucerește spectatorii cari uită că nu asistă decât la un film cu subiect ce nu țese din comun.

ADRIANA NICOARA

TEATRUL MUNICIPAL: NEGUSTORUL DE LUZII, piesă în 4 acte după HERMAN GREVENIUS

Intotdeauna am fost stânjeniți de spațiul prea restrâns al acestei cronici, în raport cu abundența premierelor din actuala săptămână. În timpul sârăbătorilor, de-o pildă, am avut de înregistrat trei premere: „Jocul Dragostei” la Studio, „Un băiat înbea o fată” la Teatrul Mușatescu și „Negustorul de Luzi” la Teatrul Municipal.

Ne vom ocupa în aceasta săptămână de premiera de la Teatrul Municipal, urând în considerație mai întâi lungile discuții de cuise cari s'au iscat în jurul acestui spectacol.

Vom spune mai întâi că unii dintre spectatori l-au contestat pe sudezul Herman Grevenius, ca autor al piesei „Negustorul de Luzi”.

Alii au mers mai departe, îndoiindu-se chiar de existența lui Herman Grevenius. Cauză să vedem intrucat aceste afirmații ar fi înțelese, au cunoscut diverse anuare; alii contrari au cerut chiar informări la Legația Suedeză asupra personalității autorului suedez. Nu știm ce rezultat au ajuns aceste din urmă. Aș putea însă înlocui pe cei cari neștiu, ca — e drept, după destul de lungi cercetări — am văzut într-un anuar de urma domnului Grevenius, și — mai mult caiar — i-au arătat și adresa d-n. Stockholm, adresa pe care-o ținem la dispoziția celor cari se mai îndoiesc de existența sa.

Nu trebuie să ne mirăm atât de mult ca n'am auzit, încă până acum, vorbindu-se despre domnului Grevenius. Ne îndoaem, de-o pildă, că în Suedia s'ar și ceva despre existența domnului Colonaș sau a altor autori dramatici talentați români.

Mulți au bănuț că în dosul acestui nume se află ascuns vreun autor dramatic roman modest care nu vrea să înfrunte față părărea publicului. La această concluzie au dus multe fragmente foarte românești, a.e. piesei. Astfel, majoritatea timpului, se vorbește în piesă despre domnițe, despre portul național și despre mănăstirile bucovinene. Nouă ni s'a prezentat o localizare a piesei, și n'am avut până acum la îndemână un text original al piesei astfel că nu ne-am putut da seama, în ce măsură localizatorii, domnii Ștefan Baciu și Sergiu Dumitrescu, au modificat piesa. Avem impresia că modificările cele mai mari au fost făcute mai ales sfârșitului ei.

Trecând acum la piesa propriu zisă, vom remarcă multe stângăcii cari se imbină într-un chip deloc distonant cu părțile bune — și acestea destul de numeroase — ale piesei.

I-am împuțat autorului mai ales abundența tiradelor, piesa nefiind, în mare parte, decât un prilej pentru domnul Grevenius de a-și debita diversele teorii prin gura eroilor săi.

Mai mult dialog, mai multă animație pe scenă n'ar fi stricată.

Marele merit al autorului este însă acela că a izbutit să redea în chip perfect mediul pe care și-a propus să-l prezinte publicului, precum și schițarea în condiții excelente a eroiului principal: bătrânul anticar.

Avem impresia că lungile tirade ale piesei în cari actorii explică pe larg „cum stau lucrurile”, vor fi totuși pe gustul „marelui public”, care nu se prea împacă cu dialogurile vii specifice pieselor moderne.

RECITALUL PIANISTULUI DINU LIPATTI

Este ușor de înțeles interesul excepțional cu care trebuie urmărită evoluția artistică a unui tânăr muzician atât de strălucit afirmat dintru început și atât de evident înzestrat ca d. Dinu Lipatti.

Fiecare manifestare a d-sale aduce de aceea cu sine și întreabarea firească, pe care oricând o urmărim în superioara carieră timpurie susținută până acum, trebuie să și-o pună, cu privire la posibilitățile imediate de dezvoltare pe care le mai poate găsi, când treacă reabilitărilor d-sale s'a putut situa de la început atât de sus.

Totuși, de repetate ori Dinu Lipatti a dovedit că pentru un adevărat artist, nu există primejdie de închistare, oricât de devreme ar fi înfrânt rigoriile unei măiestrii și că în artă se poate merge întotdeauna mai departe.

Nu cred însă că n'odată un concert al d-sale să fi însemnat o atât de fundamentală liberare de elementul material, o atât de categorică tranziție în înaintarea concepției și aportului spiritual propriu în interpretare, ca aceea exprimate în ultimul său concert de la „Ateneu”.

Niciodată elementul mecanic al jocului d-sale de accentuația virtuozității n'a fost mai fericit subordonat, mai discret topit în expresia lăuntrică a celor cântate ca în acest concert al d-sale.

Se poate afirma de aceea că Dinu Lipatti a trecut într-o fază foarte însemnată a măturării personalității, a pătrunderii în intimitatea expresivă a artei sale.

Și, acest lucru este cel puțin tot atât de rar pentru un pianist care nu depășește și prea simțitor vârsta obișnuită pentru o absol-

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

ventă de conservator, cât au fost, acum câțiva ani, de „tuturi” sale strălucite de scriitor pianist precoce.

Indiferent ca întotdeauna ori-cărui efect de „mare public”, Dinu Lipatti și-a ales un program nu numai esențialmente muzical, dar chiar uneori cuprinzând pagini de prezentare formală elementară, lucrări tehnice destul de simple, ceea ce nu este de fel o scădere, pentru un concertist, dar un lux pe care nu și-l poate îngădui decât un veritabil artist, al cărui apasat este tocmai acela de a desprinde poezia și emoția independent de impresia țare a unor prestidigitajii.

Astfel au fost cele două „impromptu”-uri de Schubert, primul adevărat „lied” de pătrunzătoare sensibilitate, murmurat de pianist cu nespus de delică simțire și în neurburată reevoluție. Tot astfel un vals de Chopin, cizelat al căruia măiestrie, au fost clipe foarte pure de emoționantă trăire a muzicii, care s'au slăturat subtil răspunder lor capitale ale concertului, reprezentate fie prin „Studiile simfonice” de Schumann, redute cu nobilă viziune și cu simțită prezență și a compozitorului ce este în același timp pianistul Lipatti, trădată prin relief polifonic sigur, armonioasă construcție, și lumina deplin conștientă aruncată asupra fiecărei trăsuri, ori compozit. ce particulare, importante, elocvente.

Alte interpretări din Chopin, din Bach, în program sau în seria de „bis”-uri cu care s'încheie concertul, din Scarlatti, alt succes de admirabilă calitate al pianistului, au putut desăvârși impresiile ce noiam aci și care nu pot fi gresite când ajung la concluzia că avem în Dinu Lipatti un artist de mare clasă.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

EXPOZIȚIA GEORGETA VINTILESCU (Sala Ministerului Propagandei), str. Wilson 8

bine documentarul cu pitorescul. În cele mai multe tablouri, interesul artistic depășește pe acel documentar.

Ar trebui să cităm mai toate tablourile pentru a demonstra acesteia.

Am urmărit cu atenție întotdeauna participările d-rei Vintilescu la „Săoane” și expozițiile colective. Ne amintim de lucrările din sudul Franței, luminoase, colorate, calde dar nesuținute destul. Nu-i mai puțin adevărat că lumina sudului este o problemă — ca și la noi Balciul — pe care artiștii, de la Fromentin, Delacroix și Derain în zilele noastre, au pus-o dar nu au deslețat-o decât în parte. Apoi, peisajele pariziene în care d-ra Vintilescu se exprima mai limpede și cu mai mult meșteșug. Din toată activitatea d-sale putem deduce — mai ales azi — certa d-sale inclinare pentru aquarelă. Acoastă tehnică pare să se potrivească cel mai bine temperamentului d-sale. Uielul cere o anumită disciplină, un studiu de preparare care ține și de răcoare și de lucidă aplicație în meșteșug.

D-ra Vintilescu a ales Bucureștii și nu a făcut rău deloc... De obicei, se consideră pitoresc tot ce e vechni și intrat în uzul curent al pictorilor. Astel, o casă veche de mahala, o „căsuță țărănească” sunt motive care au o valoare circulatorie ne-nspus de vastă... Au fost uzate de cei mai buni artiști ca și de cei mai umili. Pitorescul se poate înnoi și ni se pare că suntem robii unei prejudecăți când vom căuta astazi subiecte care amănesc pe Satmaru, Lanceol și alții.

Avem un pitoresc al vremurilor noastre, mai ales în București, un pitoresc al contrastelor care caracterizează atât de bine Capitala noastră, iar acel care va ști să-l desprindă, va trezi atenția generațiilor viitoare, dacă nu prin deosebite merite artistice, cel puțin prin unul documentar. Vreau să pomenesc ca o pildă de ce se poate face și cât se poate îndrăzni în a înnoi motivele, de expoziția lui Ghiță cu lucrări de pe valea Prahovei, în care subiectul principal erau sondele. D-sa reușe să dea o poezie plină de melancolie unor lucruri care păreau să nu o aibe deloc. D-ra Vintilescu, deși a tratat cu libertatea pe care de altfel trebuie s'o aibe artistul chiar când face lucrări cu o temă dată, a împăcat destul de

D-na MARIOARA VOICULESCU

La 1 Mai 1941 apare la Brașov „Tribuna Literară”. Va fi o revistă lunară de literatură, doctrină și critică literară. Conducător Octav Sultuțiu ea și-a asigurat de pe acum colaborarea celor mai distinși scriitori, poezi și critici și va aduce în fiecare număr un variat și bogat material bibliografic și documentar. Revista va avea 32 de pagini format mare și va fi tipărită în condiții tehnice excepționale.

Redacția și administrația „Tribuna Literară”: Brașov, str. Regele Carol I Nr. 56-58.

Colecția „UNIVERSUL LITERAR” recomandă cititorilor lucrările de adânc răsunet ale valorosului scriitor: **MIHAIL DRUMES**

SCRISOAREA DE DRAGOSTE
roman Preț 65 lei

Un conflict adânc omenesc tratat cu vigoare în pagini de un dramatism captivant

INVITAȚIA LA VALS
roman, ediția VI Preț 100 lei

Cel mai mare succes literar din ultimii zece ani

NALUCA TREI COMEDII
dramă în 3 acte Școala Nevestelor, Calul de curse și Liniștea soțului Preț 40 lei

CRIMA PASIONALĂ
Comedie în 3 acte, jucată cu succes pe scena Teatrului Regina Maria din București și a Teatrului Național din Cluj

DE VANZAT LA TOATE LIBRĂRIILE Preț 40

D. MIHAIL DRUMES

BUDULICA

— Episod inedit —

de MIHAIL ȘERBAN

În toamnă, îi venea vremea și lui Răducu să meargă la școală.

Cu câtă năruire aștepta ziua în care tata avea să-l ia de mână, și, ieșind amândoi din casă, vor pleca sub privirile de dragoste și de admirație ale mamei lui și ale celor mai mici ca el. Așa se întâmplase cu frații lui mai mari, așa avea să se întâmple și cu dânsul...

Fiindcă tata nu lua vorbă în casă de acest lucru, se gândea că poate uitase căni are. N'ar fi trebuit, oare, să-l aducă aminte? Poate, totuși, tata vorbea cu mama. Ca să afle ce se hotărâse o întrebare pe ea. Răspunsul ei îl tulbură. Nu, nu se hotărâse încă nimic, nici nu vorbea cu el, cu Pavel, dar avea să vorbească...

Când, în altă zi, femeie îl bărbatu-l de acest lucru, el o privi lung, clătina capul și oftă. Zise:

— Bine, am să văd ce am să fac! Mai este.
Da, mai este! Dar nu atât de mult cât ar fi vrut tatăl să amâne o nouă chestuială care-i venea pe cap... Haine! Cărți!

Cu fiecare zi care trecea, se întărea în credința că tatăl uitase. Îi rodea o teamă, ca o boală ascunsă. Dar nu avea nici curaj să-l amintească și zilele treceau una câte una, apropiindu-l tot mai mult de ziua cea mare. Bănuia că poate tatăl își făcuse planul să-l mai amâne un an, căci, în casă, frații lui începuseră să se pregătească, să-și scoată ghiocdanele, să-și caute călămarile, — numai de el nu se lua nici o vorbă.

Încetul cu încetul îl cuprindea disperarea. Fugea adesea în capătul cecăduului casei și plângea înăbușit, ca să nu fie auzit. În alte zile se scula cu noaptea în cap, se îmbrăca, cobora la porțița dela stradă și începea să aștepte... Se temea ca frații lui să nu plece într-o dimineață, fără să-și spună, fără să-l ia și pe dânsul...

În altădimineață a fost zarvă și agitație mai mare în casă. Bănuitor, spionând mișcările tuturor, ieșea din casă în cerdac, se întorcea, iar ieșea, fără să aibă curajul să întrebe ce se pregătește. Apoi l-a văzut luându-și tăcuțele și plecând... S'a repezit spre porțiță, plângând, apoi s'a trântit la pământ și a început să se svârcolească și să urle, cum nu mai făcuse niciodată...

A venit mama, s'a aplecat peste el, l-a ridicat și l-a sărutat pe frunte.
— Vreau să mă duc la școală... i-a strigat printre lacrimi și sughițuri de plâns.

— Bine, copilule, ai să te duci... a vrut să-l mângâie cu vorbă blândă.
— Când? a ridicat el ochii înălțându-se spre ea și a desfăcut brațele...
— Să mai aștepti!

Îl lăsa în cerdac și intra în casă, de unde ieși apoi aducându-i o felie de pâine unsă cu unt. O luă și, mușcând din ea, căzu pe gânduri.

„Ma: așteaptă” îi zise! Dece să mai aștept! Și până când?
Așteptarea reînțepi, mai grea, mai apăsătoare. Când auzea pași în casă, tresărea; cecăda că vine tata să-l ia, să-l ducă la școală. Trăia ca într-o ameteală a desnădejdi și ochii îi ardeau în cap ca doi cărbuni.

De gândul acesta, al plecării la școală, se legau atâtea minunate iluzii și visuri, pe care de mult timp și le făcea mereu, auzind povestiri de întâmplări minunate ale fraților lui care mergeau la școală. Dar cea mai mare teamă, pe care voia s'o deslege, erau semnele acelea mici, scrise pe paginile albe ale cărților, pe cari, frații lui, urmându-le, și citindu-le cu glas tare, spuneau povești cum numai mama știa să spună, fără să se uite în cărți.

Începea ochii și, gândindu-se la școală o vedea, într'insul tot atât de vie și de luminoasă ca și biserică pe care o simțise în el încă înainte de a o cunoaște...

Dar tata nu voia să-l dea la școală! Ce om rău era tata! Desigur că voia să-l măie încă un an acasă, adică o toamnă, o iarnă, o primăvară, o vară... și abeo în cealaltă toamnă... Ce mult era până atunci! Pentru toată viața lui de până atunci nu fusese atât de lungă! Timpul trecuse pe lângă dânsul, fără să-l simtă, fiindcă nu-l măsurase cu gândul și cu așteptarea! Acum, însă, gândul îl fugea mereu înainte, spre capătul acelei vremi, unde era ziua pe care o aștepta. Calea pe care trebuia s'o măie străbată, i se părea nesfârșită...

Și, până la amiază, nu mai intra în casă. Nu voia să dea ochii cu tatăl. Nu voia s'o mai vadă pe mama. Da, nici pe mama. Nu-și jubea! Apoi stătu la poartă și, când îi văzu pe frații lui întorcându-se dela școală, fugi și se ascunse în paravanul din dosul casei. Știa că-l vor striga la masă și se hotărî să nu iasă din ascunzătoare, să nu răspundă. Vroia să se răz-bune, să le tragă o spaimă dispărând.

Nu aștepta mult și s'auzi strigat. Nu se mișcă. După larma care se întetă, își dădu seama să începuse căutarea. Auzea sduptururi de pași în dosul casei, vorbe speriate, întrebări.

— Nu l-ai găsit? Unde-o fi? L-a momit cineva...
Apoi auzi glasul îngrozit de supărare și enervare al tatei.

— Unde-o fi dispărut, copilul?
Abea-și putea stăpâni râsul și o bucurie rea, ca un izvor negru, îi apărui în suflet...

... Nu-l băgaseră în seamă! Uitaseră că măie există! Îi făcuse să-și aducă aminte de el!... Dacă se vor purta și de-acum înainte tot așa cu dânsul, va face și mai rău... Nu-și putea închipui ce-ar fi mai rău, se gândi la acest lucru, căutându-l, apoi, își aminti ce păteau frații lui când dispăreau... Nu-i era frică de bătae...

Rămăse ascuns până ce zarva din jurul casei se întinse și se subție. Plecaseră să-l caute pe străzile apropiate, prin vecini. Ieși și tipii, se strecură în bucătărie...

— Uite, am venit! zise el, când fu în fața mamei lui.

— Unde-ai fost, copilule? întrebă ea.

— În paravan...

— Și n'ai auzit când te-au strigat?

— Ba da! răspunse și dădu din cap.

— Da? Și de ce n'ai ieșit?

— N'am vrut!

O privea în ochi. Nu tremura nici o fibră pe chipul lui.

— N'aj vrut? Dece n'aj vrut?

— Așa! Fiindcă tata nu m'a dus la școală...

Mama se îndoise și se aplecase deasupra lui, privindu-l încruntată.

Auzindu-l, însă, chipul i se îmblânzi și răsă.

— Ne-am gândit că încă nu ai șapte ani împliniți... Poate la anul nu va mai fi așa greu...

— Doar am ghete! zise el, mirat de răspusul ei.

— Nu-i destul! Știm noi ce facem!

Întinse mâna și-i atinse ușor obrazii și părul, într-o mângâiere blândă.

Altădată o mângâiere l-ar fi câștigat și l-ar fi convins. Acum îl îmbutnă.

Uitamele cuvinte ale mamei îi spusese că ar face mai bine să tacă...

Și, cât timp se gândi la vorbele mamei, ea îi puse farfurica cu mâncare pe masă, în bucătărie, hatâr pe care-l făcea rar copiilor.

— Treci și mănâncă...

O ascultă și se urcă pe pat. Îi era foame, supărarea nu-l putea convinge să rămână flămând și începu să mănânce cu gândul mereu la vorbele ei.

... Întâi se întoarse tata din căutare, amărât că nu-l găsisse, hotărât să se ducă la poliție să-l anunțe dispariția. Îi era frică să nu fi căzut într-o fântână, sau să-l fi furat țigani. Se mai întâmplaseră asemenea cazuri în oraș! Copiii is mare bucurie pe capul omului!, tocmai își zicea intrând pe ușă în bucătărie, când dădu cu ochii de copil...

— Unde mi-ai fost draceimpelitat? se răsti la el.

— Lasă-l... se repezi mama între el și copil. Era în paravan, se juca și a adormit... N'a auzit când l-ai strigat!

Răducu tresări. Îi venea să strige: Nu! Nu-i adevărat! N'am adormit! M'am ascuns, fiindcă nu m'ai dus la școală... Ca să știe că de asta se ascunsese, că nu-i era frică! Dar întâlni privirile mamei și le înțelese graul. Pentru ei mințise mama, ca să-l scape de bătae... Tăcu...

Tatăl se retrase, bodogănit:

— De asta ni se suie copiii în cap!

Dincolo de vorba care condamna apărarea pe care întotdeauna mama o lua copiilor, Pavel Nedelcu era mulțumit că copilul apăruse și se duse să se culce...

... Apoi sosiră pe rând și frații cari fuseseră să-l caute și scena mirării că-l găseau acasă, și întrebările se repetară.

Întâmplarea nu schimbă hotărârea părinților. Trebuia să mai stea un an acasă...

Când reîntră în liniștea de până atunci a copilăriei lui singuratece, liniștite, cu resemnare, în minte îi apărui un gând care nu-l mai părăsi și, aproape fără voia lui, se transformă într'un plan îndrăzneț...

Restul zilei trecu și mai greu, obositor, învingându-l. Adormi odată cu înserarea și nu se trezi decât dimineața, când se lumina de ziua. Frații lui nu se sculară încă.

Se îmbracă, se încălță. Rămase așa, îmbrăcat, așteptând. Nimănu-i nu i se păruse curioasă sculara lui atât de dimineață. Când se sculară și frații lui, fiecare își văzu de treabă, grăbit.

La ceai, bău numai jumătate de ceașcă și plecă. Ieși în cerdac. Începu iar așteptarea cea rea, chinătoare. Se termină când ieșiră frații lui și plecară...

Se luă după ei dar la porțiță se opri așteptând ca să se îndepărteze puțin, să nu fie prea aproape de ei, să-l observe... Rămase prea mult în urmă și, ocolind un colț, îi pierdu din vedere... Nu se sperie. Și înainte și în urma lui, erau alți copii cari mergeau la școală. Se lăsă condus de valul lor rar...

Îi bătea tare și tot mai repede, titactacul inimii. Chipul i se îmbujorase de căldura care-i năvălise în obraji. Era și așa fericit, dar cât de fericit ar fi fost dacă ar fi avut și el atârnat de gât un ghiocdan cu toți școlarii?! Sau măcar o tăcuță, ca a fraților lui, făcută din stofa perdelei care acoperise altă dată ușa dintre odăi.

Trecu pe străzi necunoscute. Cu cât mergea, întâlnea tot mai mulți copii cari râdeau în gura mare, alergau pe stradă, jucându-se. Le urmărea jocul, râdea și el, îi venea să fugă, se simțea mai sprinten, mai vioi. Uitase de ce lăsase în urmă...

După un alt colț de stradă văzu grupuri de copii tot mai mari și toți se îndreptau într'aceleși loc: intrau pe o poartă mare, deasupra căreia era o tablă vopsită în albastru, pe care scria ceva cu alb...

— Am ajuns la școală! își zise și se opri, cuprins subit de o neliniște curioasă.

Fugise de-acasă! Mama și tata aveau să-l caute! Să se întoarcă? Nu putea, căci nu știa pe unde... Mama va plânge... Tata nu-l va mai ierta... Se simțea vinovat și-i era frică de cele ce aveau să se mai întâmple... Dar, dacă venise, va intra...

Începu să înainteze spre poartă, alene, dar în pași era acum o greutate, ca a unei trude, ca a unei nehotărâri. Vedea și înregistra totul ce se întâmpla... Chipuri de copii părinți care se întorceau dela poartă după ce-și sărutau copiii. Numai el era singur... Tatăl nu voise să-l aducă la școală. Ce nenorocit era! Abea își stăpânea lacrimile...

Când păși în ograda școlii, din tictacul ei nebul, inima parcă i se opri brusc. Mergea ca într'un vis, parcă ar fi plutit pe deasupra pământului. Văzu clădira școlii, mai mare decât toate clădirile pe care le văzuse până atunci, cu ferestre cât un perete al casei lor, chiar și mai mari. Și ce sus erau aceste ferestre?! Oare cum le deschide? se întrebă copilul, pentru care toate erau atât de noi, atât de minunate!

... Și pe când mergea, gândindu-se, veni o năvală de copii și-i cuprins în vârtejul ei. Se fugăreau într'un joc și cel din frunte, ca să nu fie prins, îi ocoli pe Răducu, apoi trecură într'un rușea amător altul și altul, învărtind cerc în jurul lui. Când cercul se rupse, și ogradă și copiii și clădirea, toate se legănau parcă ar fi plutit pe o apă nolinștită...

... Se retrase lângă perete și rămase pe loc, privind zăpăcit în furnicarul din fața lui. Ce veselii erau toți copiii aici! Parcă ar fi fost la ei acasă! El nici acasă nu era vesel, nu se juca...

Îl trezi din visare un sunet dulce de clopoțel... La fel sunase, la Crăciunul trecut, și clopoțelul pe care l-i gusesse în stea, Luca Spolocenia, prietenul lui, mare, — cel pe care-l iubea atât de mult...

La sunetul clopoțelului, larma se topi ca prin farmec și copiii începură să se îndrepte spre clădire. Se trezi mergând între ei, dus de valul lor care se strângea tot mai tare în jurul lui și-l ducea înainte.

Era între școlari, la școală! Era și el școlar!

În fața ușilor larg deschise, valul se subția și se scurgea înăuntru. Ajunse în fața ușii negre, înaltă și grea cum își închipuisese porțile palatelor din povești; deasupra geamului erau flori de fier...

Elegie

Toamnă înghețată a viselor! Obraz al morții!
Lângă vaierul meu de foc odihnește-te,
Gata pentru călătoriile vârstelor cuibărite'n mine
Dincolo de izvoare, luminând suferința
Din fiece mugur, hrănindu-mă
Cu întunecatele întrebări ale lumilor dinăuntru.
Pentru ospetele de sub pământ mă pregătești
Vesel; știind cerurile deschise.
Încălzit de aerul minunilor de sus
Mi-acoperi ochii lutului din mine
Ca să te văd dincolo — enigmă luminată —
Fără păcat, însulețire tânără a mormintelor,
Așteptându-mă cu vechea cântare a văzduhului
Între crengile verzi, între rădăcinile de smaragd
Plecându-mi fața după fiece amintire,
Cunoscând frumusețea în clipele grave
Ale cenușii — uitare adormind lângă tâmpile noastre.
Umbre peste izvoare, tănuindu-ne suferința
De a fi pretutindeni ucizi de smalțul vieții
Oglindim bucuriile duse, pajiștile întonmate
Ce-a fost plâpând, trestii palide,
Știind că amurgul aleargă spre noi, că suntem în trecere
Martori tăcerii unile, străjuind spațiile
Cu îndurarea din noi, așteptând iertarea deapururi,
După învierea firelor de iarbă.
Atunci vom fi una cu roditorul trecut
Negru de nepăsare și trudă, mlaștină cicatricelor din noi
Desnădejde a tuturor clipele adevărate,
Tărîndu-ne în propria groapă cu mădulările
Cald de vis — singurateci în sălașul tăcut
Pentru dulcea nepăsare a florilor —
Azimă a cerului veșnic.

IULIAN VESPER

Apoi valul îl duse într-o sală mare, atât de mare încât el se simțea mic, mic cât un grăunte. Pe pereți atârnav o mulțime de tablouri, care de care mai frumos colorate...

Se gândi că va avea ce să-i povestească mamei și Lenuței, sora lui mai mică și cerceta tot ce vedea; era bucuros și mândru, parcă ceea ce vedea el n'ar mai fi văzut nimănui înainte...

În sala aceea mare, valul copiilor se împărți în patru șiruri, care curgeau ca niște ape care au același izvor, spre cele patru uși deschise. Cu unul din aceste șiruri, intră și el după alții, în altă sală...

— Sunt într-o clasă! se gândi Răducu, care avea în minte imagini neclare formate din frânturile povestirilor fraților lui, când se întorceau dela școală. Imaginile acestea se conturau acum, învia și el vedea lumea din afară ca pe un reflex a ceea ce adunase el în suflet până atunci. Nu se simțea străin în lumea aceasta! Numai cu larma din jurul lui nu se putea obișnui...

Copiii năvăliră în bănci. După ce ușa se închise, clasa era aproape plină. Își găsi și el un loc în fund, unde erau mai multe bănci goale. Stătea liniștit. Întinse mâinele pebană, îi pipăi lemnul rece și lustruit. S'aplecă, o privi pe dodesubt... Îi vibra trupul de o bucurie calmă, senină. Apoi își ridică privirile pe pereții acoperiți de tablouri, de hărți; privi înainte spre catedră, spre tablă, încă nu știa că le zicea așa și se mira de tot ce vedea. Se adunau într'insul imagini noi, îmbogățindu-l...

Văzu pe unul din copiii, stând la ușă, cu un ochi potrivit în deschizătura subțire, parcă ar fi pândit pe cineva. Și, deodată, se repezi spre banca din care plecase, strigând:

— Vine domnu'! Vine!

Se făcu o liniște dintre aceia care-ți ține în urechi.

Ușa se deschise larg și intra un domn înalt ca tata.

— Bună dimineață, copiii! le zise el și se îndreptă spre catedră.

— Bună dimineață! răspunseră copiii în cor, ritmat și se ridicară în picioare.

Răducu făcea și el ca fiecare ceilalți copii. Își lăpăra palmele și începură să cânte rugăciunea:

Doamne-Doamne, cerește tată,

Noi pe tine te rugăm

Luminează-a noastră minte

Lucruri bune să învățăm...

Cânta și el și i se părea că toată clasa cântă prin gura lui. Îi cuprinsese o înfiorare blândă, o duioșie, care-l cuprinsese și în ziua când intrase pentru prima oară în biserică cu Luca Spolocenia...

Când au terminat, copiii s'au așezat la loc, în bănci. S'așeză și el. Iar îi tăcâia inima! Iar îi încreca teama! Ce se va mai întâmpla oare?

Prin ferestrele mari lumina curgea în valuri parcă ar fi aruncat-o defafară niște oameni, cu gălețele.

Parcă nu-i prima dată când e în acest loc! Parcă a mai fost și ieri, și alaltăieri!

„Domnu!” a deschis o carte mare, privește în ea și strigă câte un nume. De fiecare dată câte un copil se ridică în picioare și răspunde „aici”, apoi se așează. „Domnu!”, ridică privirile, urmărește, cercetează figura celui strigat, și, după ce acesta s'alăsat pe bancă, strigă pe altul.

Când termină operația aceasta, „domnu!” se scoală în picioare, cercetează clasa, privirile i se opresc în fund...

— Tu, cel din fund, te-am strigat?

Toate capetele se întorc și, în clătinarea ușoară a ameteții provocată de emoțiile acelei dimineți, el vede o imagine curioasă. Parcă ar fi un singur om în fața lui, dar omul acesta are zeci de capete. Toate s'au întors spre el și-l privește.

Sângele i-a năvălit în obraji. Privirile i se tulbură și mai tare. Nu-și mai poate stăpâni lacrimile și se ridică, automat.

— Nu! răspunde el, dar atât de încet că nu s'a auzit nici el singur și repetă: Nu! Glasul îi tremură ca un firicel de iarbă peste care suflă o adiere...

— Cum te cheamă?

— Răducu!

— Răducu?

Cățiva copii chicotesc.

— Liniște! strigă „domnu!”. Apoi îi vorbește lui:

— Răducu și mai cum te cheamă?

— Răducu Nedelcu...

— Așa, să trăiești Răducule... Și'n ce clasă ești tu?

— Nu știu! răspunde.

„Domnu!” râde. Când râde „domnu!” are vocă să râdă și clasa.

— Nu știu? Atunci ai greșit... Trebuie să te duci în clasa întâia. Aici e clasa a doua...

Nu înțelege. Și domnul și băncile, toată clasa se leagănă. Fiindcă el vede totul printr-o pânză subțire de lacrimi, care-i acoperă privirile.

— Ștefănescule, ia-l și du-l în clasa întâia...

Un copil țese dintr-o bancă dinaintea lui, îl apucă de mână și-l trage după el.

În bănci se stărnește forțată. Copiii șoptesc și răd pe înfundate...

În sala cea mare e mai răcoare. Pânza de pe ochii se subțiază. Vede iar clar. Inima nu-i mai bate halandala.

Celălalt îl trage după el și el se lasă dus. Se deschide altă ușă, înaltă cât școala, și intră în altă clasă. Seamănă leit cu cea din care ieșise. Cum seamănă și copiii! Parcă s'ar fi întors în clasa în care mai fusese!

Dar nu, vine spre el alt „domnu”. Pe acesta parcă îl cunoștea. Nu-i oare domnul cu care tata stă adesea de vorbă, în fața casei, în stradă, când se întorcea dela serviciu?

— L-a trimis „domnu!”! zise copilul care l-a adus. A greșit și a venit într'adouă, la noi...

— Bine, du-te...

„Domnu!” cel nou îi pune mâna pe umăr și s'aplecă spre el.

— Ai venit la școală, Răducu? Singur?

Vorba „domnului” e blândă. Surâsul lui îl învâluie pe copil, ca într-o lumină... Prinde curaj...

— Tata n'a vrut să mă aducă. A zis că să mai stau un an acasă...

— Și tu nu vrei?

— Nu!

— Vrei să vii la școală?

— Vreau!

— Bine, am să vorbesc eu cu tata...

Îl cuprinde pe după umeri, ca pe un prieten și-l duce spre o bancă în care-i un loc liber...

— Aici vei sta tu, Răducu. Banca ta...

— Banca mea! zice și râde. Ridică ochii spre „domnu”, parcă ar vrea să-și mulțumească.

— Strai jos, Răducu!

Se așază. Banca lui! Are și el o bancă!

Pune palmele pe lemnul rece, lustruit, care miroase și a vopsea proaspătă; le peartă pe toată suprafața băncii, parcă ar mângâia-o, sau vrea să-i arate că-i a lui, numai a lui...

Dar, deodată, cineva îi împinge mâna. Întoarce capul. Doi ochi de cărbune îl fulgeră cu privirile...

— Numai jumătate, i-a ta! îi zice copilul de-alături, încruntându-se.

Răducu îl privește cu zâmbet bun, ca un steag alb de pace.

— Cum te cheamă? îl întrebă.

— Pe mine mă cheamă Budulică...

— Budulică? Și mai cum?

— Fănică! Fănică Budulică!

Se privesc în ochi și dincolo de ochi.

— Da' pe tine?

— Pe mine mă cheamă Răducu!

— Și mai cum?

— Răducu Nedelcu...

— Aha! Și pe unde stai?

— Pe Cuza Vodă... Da' tu?

BUDULICĂ

(Urmare din pag. 3-a)

Răducu trăiește un vis, cu toate bucuriile lui, amestecate, care-l obosesc. Dar imaginile sunt limpezi acum, nu apar și dispar, ci rămân mereu într'unul și înafara lui, parcă ar fi legate unele de altele. Și, chiar dacă închide ochii, nu dispar, nu se tulbură.

La amiază, când să le dea drumul acasă, „domnul” îl oprește și-i zice:

— Să mergi cu mine...
Merg împreună și „domnul” îl întreabă de tata, de frații lui. Răspunde ce știe și se gândește ce-l așteaptă acasă... îl cuprinde frica... Dar iar se gândește că-i cu „domnul” și frica îl lasă...

Ajung și-l vede pe tata în cerdac. Parcă nu-i vine să-și creadă ochilor, când îl vede, traversând strada, spre poartă. Dar nu se înșală, e Răducu cu institutorul Comănescu. Coborâra din cerdac și se duce spre el...

— Bună, bună... îi zice institutorul. Eu ți l-am luat.
— Ce spaimă am tras! Am anunțat și la poliție!
— Să-l lași la școală pe copil... îl sfătuiește Comănescu. Aș copii buni. Păcat să piardă un an... îl am în clasa mea...

Mama a ieșit în ușă și Răducu se repede spre ea. O vede cu ochii roșii de plâns. Se simte vinovat și vrea s'o împace.

— Mamă, am fost la școală!
Mama îl sărută pe ochi, pe frunte.
— Apoi dacă început, fie, meargă... îi zice Pavel Nedelcu institutorului.

Iși dau mâna și se despart tot prietenii buni...
In casă, mama îl ascultă pe Răducu, care-i povestește ce-a văzut la școală, ce-a învățat și bucuriile înfloresc pe chipul ei zâmbetul care a luminat întotdeauna casa...

„A doua zi dimineața, când Răducu ieși pe poartă, împreună cu frații lui, dădu peste Budulică stând jos pe marginea trotuarului și așteptându-l. Se repezi spre el și, apucându-l de mână, îl întreabă:

— Mă aștepti de mult?
— Te aștept... răspunde Budulică bosumflat. N'am știut că ai cu cine merge, că nu mai veneam...

Răducu nu știe ce să răspundă. Apoi, ridicând privirile spre el, îl rugă:

— Hai, mai repede, că'm rămas în urmă...
— Du-te singur, că eu nu merg... Al' dată nu mai viu să te iau...
— Răducu îl privi mirat. Ce avea Budulică? Dar, amenințarea celui-lalt își făcu efectul și rămase.

— Rămân cu tine, Budulică... Da' hai, că-i târziu...
— Nu târziu... De'al' dată să vii mai repede...

Așa a înțeles Răducu că, dacă vrea să fie prieten cu Budulică, nu trebuie să-l lasă din vorbă... Iar, în zilele care-au urmat, a văzut că alți copii din clasa lor, plătesc și mai scump prietenia lui Budulică: cu felii de pâine unse cu unt, cu nucă, cu bomboane, — plată pe care el niciodată n'ar fi putut să i-o dea. Pâinea care se cumpăra acasă, abea le-ajungea la ceașcă sau la lepe și mama nu putea să le mai dea din ea și la școală. În recreație, când îl vedea pe ceilalți copii sfotându-și din ghiozdane proviziiile, se gândea cât de greu o duc ei, cât de săraci sunt și se întrista.

Uneori privirile lui urmăreau fără voia lui, bucățile pe care o ducea la gură alt copil și i se umplea gura de apa poftei neîmplinite. Se trezea mesteacăn în sec. Se uita cu jind la Budulică, căruia toți copiii îi dădeau din bucățile lor, pe care el le mesteca și le înghițea pe nerăsuflăte. Nici nu avea timp să observe privirile lui Răducu. Dacă ar fi observat, ar fi împărțit cu el fiecare bucățică...

Dar, într-o zi, i-a venit în gând lui Budulică o întrebare care-l privea pe Răducu și i-a spus-o pe loc:

— Tu de ce nu-ți aduci nimic de mâncare la școală?
Sub privirile iscoditoare ale lui Budulică, Răducu s'a înroșit și ochii i s'au umplut de lacrimi.

— Suntem săraci... Mama n'are ce să-mi dea...
Apoi parcă i-a fost și mai rușine că a spus asemenea vorbe și a lăsat capul în jos. Nu și-a putut stăpâni lacrimile, și, ca să nu-l vadă și alți copii că plânge, a fugit și s'a ascuns după un colț al zidului.

Budulică n'a venit în clipa aceea după dansul. Au mai trecut câteva clipe și, când s'a apropiat iar, a ridicat o mână și i-a tras mâinele dela ochi.

— Nu fii prost! Nu plânge! Nici noi n'avem pâine acasă. Sunt alții care au prea multă... Na!

Imi împingea în palmă un pachet învelit într'o hârtie; stătea cu spatele spre curtea școlii, acoperindu-l pe Răducu. Răducu luă pachetul, îl deslăcu. Privea pâinea unșă cu unt și parcă nu-i venea să creadă.

— Mănăncă! îl îndemnă Budulică.
Răducu rupse din pâine, ridică mâna spre gură, se opri... I se ridicase un nod în gând, îi venea să plângă și mai tare, de rușine, de tristețe...

— Mănăncă, ce mai aștepti?
Incepu să mănânce, cu gândurile aiurea...

— Mai repede că sună...
Se grăbi și tocmai când isprăvi, sună și clopoțelul. Trecură în rând, unul după altul. Budulică înainte, el la spate...

Intrară în clasă, s'așezară liniștiți în bănci. Soarele întindea covorașe albe pe podurile negre, unse cu Bradolină. Stăteau cu mâinele la piept și așteptau să intre „domnul”. La ora asta, ca niciodată, Răducu era sătul și razele soarelui care curgeau ca un duș fierbinte peste el, îl moleșiseră. Pleoapele îi erau grele și-i era lene și somn...

Și, deodată, într'o bancă, din celălalt capăt al clasei, izbucni un glas, tipând disperat, printre lacrimi:

— Cine mi-a umblat în ghiozdan? Cine mi-a luat pâinea? Am să vă spun lui „domnu”... Cine mi-a umblat aici? Dați-mi pâinea!

Se făcu liniște de mormânt în clasă și toate capetele se întoarseră spre cel care țipa. Copiii din băncile mai apropiate, ieșiră și se apropiară de el, înconjurându-l.

În jurul lui Răducu și apoi într'unul se făcu beznă. Parcă s'ar fi crăpat pământul și stătea atârnat de-un fir de iarbă deasupra unei prăpăstii fără fund. Dar, poate ar fi fost mai bine să-l înghiță pământul.

Pâinea pe care o mănâncă, bucățică cu bucățică, se aduna, se strângea la un loc, forma un bulgăre greu pe care-l simțea ca pe o piatră în pântec. Și-acum i se ridică în piept. I se opri în gât...

Un tremur îl cuprinsese. Ochii i se acoperiră de ceață. Trupul lui scăzu, se făcu mic, i se mai vedea capul din bancă... Ce se va mai întâmpla?

Întoarse capul spre Budulică, privindu-l speriat, dar el stătea liniștit, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, nici n'ar fi știut nimic. Poate n'a luat-o Budulică! Iși zise el prințind curaj.

Când intră „domnu”, arma era în totu. El se opri în ușă, privind încruntat clasa. Toți rămăseră încrămpeți; în locurile în care fuseseră surprinși.

— Ce înseamnă asta? țipă el.
— Mi-a furat cineva pâinea din ghiozdan! se auzi glasul celui care fusese furat.

„Domnu” se apropie de banca lui, îl ascultă.
— Cine a rămas în clasă, în timpul recreației? întrebă el. Nimeni nu răspunde.

— Vă întreb cine a luat pâinea lui Voicu? strigă iar „domnu”, înroșindu-se și glasul lui era ca tunetul. Înămile încapură să bată mai repede. Se strecura frica în toți...

Ca și cum pățitul l-ar fi făcut să-și amintească, un copil se ridică.
— Eu l-am văzut ieșind din clasă, pe Vizitiu...

— N'am luat eu nimic... se ridică din bancă, cel acuzat, speriat.
— Ai fost în clasă, în recreație? se îndreptă „domnu” spre el.
— Am fost, dar zău n'am luat eu...

Domnul institutor Comănescu se încruntă și, apropiindu-se de catedră, luă bățul, apoi se îndreptă spre Vizitiu. Când îl văzu venind spre dansul, Vizitiu se întoarse și, plângând, fugi în fundul clasei.

— Staj la loc! îi zise „domnu”.
— Nu-s vinovat, domnule, zău, mă jur! N'am luat eu pâinea...

Prin clasă trecu un fior de frig, care-l îngheță pe toți. Tremurau va varga...
Dar, în clipa aceea tragică, se petrecu ceva care schimbă cursul întâmplării...

Fănică Budulică se ridică în picioare și zise, fără să-i tremure vocea:
— Nu-l bateți pe Vizitiu, „domnule”! Eu am luat pâinea...
Urmă alt răstimp de tăcere grea. Cățiva oftară ușurați.

— Unde-i pâinea, Budulică? întrebă institutorul.

— Mi-a fost foame! Am mâncat-o!
Institutorul se întoarse și trecu printre rândurile de bănci, spre catedră.

— Vin'o aici, Budulică! strigă el, de-aocol.
Budulică ieși din bancă. Nu clipea. Nu privea în sus. Chipul lui era mai senin ca întotdeauna... Mers spre catedră și se opri în fața „domnului”, care luase scaunul dela catedră și-l pusese în fața băncilor, în locul liber.

— Așază-te! îi zise el.
Cei mai mulți nu șiau ce se va întâmpla. Unii șiau din auzite. Cei mai din fund se ridicară în picioare ca să vadă și ei.

Și, fiindcă Budulică nu se mișcă, „domnu” îl prinse de gât, îl învărti și forțându-l, îl așeză cu pântecul pe scaun. Ridică bățul în sus, aproape până deasupra capului, s'auzi un văjăit, în clasă unii închiseră ochii... o ploșnitură pocni, apoi alt văjăit, altă ploșnitură; muște, cât încă nici nu șiau cei mai mulți din clasa întâia să numere...

La fiecare lovitură, trupul lui Budulică se strângea pe scaun, se înclășta, apoi după o clipă, se întindea și nici un scântec...

— Treci la loc! îi strigă „domnu” — și cine o face ca tine, ca tine o să pățească. Spune și tu:

— Cine o face ca mine, cămine o să pățească... zise Budulică...
În bancă, Budulică nu se așeză dintr'odată. Se lăsa ușor pe lemnul tare, se ridică, se lăsa iar, parcă i-ar fi încercat țaria, apoi se așeză deabinele, dar sprinjindu-se în palme, ca atingerea să nu fie prea bruscă...

Întoarse capul spre Răducu, îl privi cu același zâmbet bun, în lumina căruia, însă, acum, plutea ca un nor, o umbră a tristeței...

În sufletul lui Răducu, furtuna năprasnică speriașe căprioarele de lumină ale acelei dimineți și ascunsesse soarele în nouri groși...

În prima zi de școală, Budulică fusese și el adus de părinți. Nu fiindcă nu cunoștea drumul și ar fi putut să se rătăcească. Grija aceasta n'o aveau ei! Ci, fiindcă singur n'ar fi ajuns niciodată la școală, de care avea mai mare frică decât de bătaie pe care i le dădea din timp în timp, pentru neascultare, tatăl lui.

La două ani, Budulică intra abea în clasa întâia. Părinții nu se prea grăbiseră să-l dea la școală, fiindcă niciunul din ei nu trecuse pe acolo, dar, mai ales, fiindcă asta însemna mare bătaie de cap și mare cheltuială. Cu toate că-l vedea că nu prea se trage la treabă, totuși tatăl spera să-l învoțe pe băiat meșteșugul ui, stoleria, ca să-și poată câștiga o bucată de pâine când n'o mai fi el... În vara trecută, însă, venise iar revizorul pe la ei și, când plecase, însemnase că, dacă nici anul acesta nu-și trimite copilul la școală, va aduce perceptorul să-l execute cu amendă pe doi ani. Amenințarea aceasta l-a speriat, căci amendă adunată ar fi însemnat: mi mare cheltuială decât dacă și-ar fi dat copilul la școală. Și-apoi, era și el de părere, că băiatul tot trebuie să învoțe, puțină carte...

L-au adus la școală, amândoi, nevastă-sa ținându-l de o mână, el de altă mână, ca nu cumva să se smuncască și s'o ștergă...

I-au făcut haine noi, i-au cumpărat o beretă de marinar pe banda carnea scria cu litere de aur: „Marina Română”, i-au luat dola Marcu, vânzătorul de vechituri și o pereche de ghete pentru patru poli... Ghetele erau ele cam mari și scaldate, dar, la așa preț, ceva mai bun nici că se putea... Se gândiseră la iarnă, să aibă unde văli obisla...

Fănică era tare mândru de ele, căci alte încălțări decât cele pe care i le dăduse Dumnezeu, nu purtase. Mergând, privea mereu la picioare, parcă ar fi căutat ceva ce pierduse...

Înainte de a-l îmbrăca, mama voise să-i facă o baie, dar nu fusese chip; abea reușise să-l spele pe față și pe gât, ca să nu se vadă dungile negre, fiindcă Fănică nu se spăla decât vara, când se ducea la scaldat, la Iazul Călugărului...

Într-o zi, i-a venit în gând lui Budulică o întrebare care-l privea pe Răducu și i-a spus-o pe loc:

— Tu de ce nu-ți aduci nimic de mâncare la școală?
Sub privirile iscoditoare ale lui Budulică, Răducu s'a înroșit și ochii i s'au umplut de lacrimi.

— Suntem săraci... Mama n'are ce să-mi dea...
Apoi parcă i-a fost și mai rușine că a spus asemenea vorbe și a lăsat capul în jos. Nu și-a putut stăpâni lacrimile, și, ca să nu-l vadă și alți copii că plânge, a fugit și s'a ascuns după un colț al zidului.

Budulică n'a venit în clipa aceea după dansul. Au mai trecut câteva clipe și, când s'a apropiat iar, a ridicat o mână și i-a tras mâinele dela ochi.

— Nu fii prost! Nu plânge! Nici noi n'avem pâine acasă. Sunt alții care au prea multă... Na!

Imi împingea în palmă un pachet învelit într'o hârtie; stătea cu spatele spre curtea școlii, acoperindu-l pe Răducu. Răducu luă pachetul, îl deslăcu. Privea pâinea unșă cu unt și parcă nu-i venea să creadă.

— Mănăncă! îl îndemnă Budulică.
Răducu rupse din pâine, ridică mâna spre gură, se opri... I se ridicase un nod în gând, îi venea să plângă și mai tare, de rușine, de tristețe...

— Mănăncă, ce mai aștepti?
Incepu să mănânce, cu gândurile aiurea...

— Mai repede că sună...
Se grăbi și tocmai când isprăvi, sună și clopoțelul. Trecură în rând, unul după altul. Budulică înainte, el la spate...

Intrară în clasă, s'așezară liniștiți în bănci. Soarele întindea covorașe albe pe podurile negre, unse cu Bradolină. Stăteau cu mâinele la piept și așteptau să intre „domnul”. La ora asta, ca niciodată, Răducu era sătul și razele soarelui care curgeau ca un duș fierbinte peste el, îl moleșiseră. Pleoapele îi erau grele și-i era lene și somn...

Și, deodată, într'o bancă, din celălalt capăt al clasei, izbucni un glas, tipând disperat, printre lacrimi:

— Cine mi-a umblat în ghiozdan? Cine mi-a luat pâinea? Am să vă spun lui „domnu”... Cine mi-a umblat aici? Dați-mi pâinea!

Se făcu liniște de mormânt în clasă și toate capetele se întoarseră spre cel care țipa. Copiii din băncile mai apropiate, ieșiră și se apropiară de el, înconjurându-l.

În jurul lui Răducu și apoi într'unul se făcu beznă. Parcă s'ar fi crăpat pământul și stătea atârnat de-un fir de iarbă deasupra unei prăpăstii fără fund. Dar, poate ar fi fost mai bine să-l înghiță pământul.

Pâinea pe care o mănâncă, bucățică cu bucățică, se aduna, se strângea la un loc, forma un bulgăre greu pe care-l simțea ca pe o piatră în pântec. Și-acum i se ridică în piept. I se opri în gât...

Un tremur îl cuprinsese. Ochii i se acoperiră de ceață. Trupul lui scăzu, se făcu mic, i se mai vedea capul din bancă... Ce se va mai întâmpla?

Întoarse capul spre Budulică, privindu-l speriat, dar el stătea liniștit, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, nici n'ar fi știut nimic. Poate n'a luat-o Budulică! Iși zise el prințind curaj.

Când intră „domnu”, arma era în totu. El se opri în ușă, privind încruntat clasa. Toți rămăseră încrămpeți; în locurile în care fuseseră surprinși.

— Ce înseamnă asta? țipă el.
— Mi-a furat cineva pâinea din ghiozdan! se auzi glasul celui care fusese furat.

„Domnu” se apropie de banca lui, îl ascultă.
— Cine a rămas în clasă, în timpul recreației? întrebă el. Nimeni nu răspunde.

— Vă întreb cine a luat pâinea lui Voicu? strigă iar „domnu”, înroșindu-se și glasul lui era ca tunetul. Înămile încapură să bată mai repede. Se strecura frica în toți...

Ca și cum pățitul l-ar fi făcut să-și amintească, un copil se ridică.
— Eu l-am văzut ieșind din clasă, pe Vizitiu...

— N'am luat eu nimic... se ridică din bancă, cel acuzat, speriat.
— Ai fost în clasă, în recreație? se îndreptă „domnu” spre el.
— Am fost, dar zău n'am luat eu...

Domnul institutor Comănescu se încruntă și, apropiindu-se de catedră, luă bățul, apoi se îndreptă spre Vizitiu. Când îl văzu venind spre dansul, Vizitiu se întoarse și, plângând, fugi în fundul clasei.

— Staj la loc! îi zise „domnu”.
— Nu-s vinovat, domnule, zău, mă jur! N'am luat eu pâinea...

Prin clasă trecu un fior de frig, care-l îngheță pe toți. Tremurau va varga...
Dar, în clipa aceea tragică, se petrecu ceva care schimbă cursul întâmplării...

Fănică Budulică se ridică în picioare și zise, fără să-i tremure vocea:
— Nu-l bateți pe Vizitiu, „domnule”! Eu am luat pâinea...
Urmă alt răstimp de tăcere grea. Cățiva oftară ușurați.

— Unde-i pâinea, Budulică? întrebă institutorul.

— Ei vor să mai cânti odată...
Atunci i s'a umplut sufletul de o bucurie nesfârșită, cum nu mai simțise și a început să tremure. Tot de bucurie a început să plângă și n'a mai putut să cânte... Și, când s'a terminat serbarea, „domnu” l-a chemat în cancelarie. Erau acolo și alți „domni”, dela celelalte clase și „doamne” dela fete... Toți l-au mângăiat. Apoi „domnu” s'a apropiat de el și i-a zis:

— Budulică, fiindcă ai cântat așa de frumos, uite, steaua asta, care-i a școlii, să fie a ta, ca să umbli tu cu colinda cu ea...

Cum i se sbate inima, parcă să-i spargă pieptul! Cum îi ard obraji! Steaua era în cancelarie, rezemată de perete, într'un colț. „Domnu” s'a dus, a luat-o și i-a adus-o. Când a apucat-o, tremura atât de tare, încât clopoțelul dintr'înșă a sunat. A ieșit în sală cu ea, apoi în curte. Toți copiii s'au strâns în jurul lui... Cât de fericit era!

Apoi i-a căutat pe Răducu.
— Să umbliam împreună cu steaua! i-a zis.
— Să umbliam! a primit Răducu.

A fost cel mai frumos Crăciun al copilăriei lui...
Toate bucuriile acestea i le-adusesse școala, școala de care altădată fugise ca dracul de tămăie! Ele l-au legat de ea, ele l-au făcut ca de-atunci să-și pregătească regulat lecțiile, să se spele, să vie regulat la școală...

Așa a trecut un an, așa a trecut al doilea... Și 'n timpul acesta toate bucuriile celelalte s'aprindeau și se stingeau, dar numai una care se aprinsese la început, nu se mai stinsese... Se obișnuise și cu ea, dar obișnuința nu reușise s'o scadă, s'o întucească. Din contra, o simțea tot mai vie într'înșul și parcă tot mai luminoasă. Era bucuria isvorită din prietenia cu Răducu... La fel se întâmplase și cu Răducu... Viața școlii, care, la început, îl minunase la fiecare pas, intrase, după un timp, ca într'un amurg, în obișnuință. Tot ce îndeplinea, îndeplinea din obișnuință... Numai prietenia lui Budulică rămăsese în afara obișnuinței. Ea era mereu nouă, în fiecare zi aceeași și totuși mereu alta, o flăcărie care n'avea să se stingă niciodată... Îl câștiga, argumentul ei era mai convingător decât adevărul, decât dreptatea. Când Budulică îi spunea să facă ceva, făcea cu orice risc, contra sufletului și a judecării lui. Și Budulică îl răpălește cu aceeași măsură... Erau prieteni, prieteni buni și sufletele le pălpăiau în aceeași lumină...

Veni altă primăvară... În primăvară se scoate viața copiilor. Seva pământului, înmulțită de apele binecuvântate ale primăverii, forțotea în țărâna roditoare. Așa forțotea și sângele în trupuri, scormonind prin coștoane ascunse simțurile adormite... În trup bicisnic, legat de pământ, creșteau aripi de soim și apărea năzuința sborului înalt, tulburător, ca o plecare fără întoarcere...

În primăvara aceea, Budulică se simți iar străin la școală. Îi spusese asta cu alte vorbe, vorbe nemeșteșugite, lui Răducu.

— M'am săturat de școală!...

Răducu îl privise prin ochi, în suflet și clătinașe capul, fără răspuns. A doua zi, dimineața, mergând spre școală, Budulică i-a zis:

— Eu nu merg la școală... Mergi cu mine?
Pluteau în primăvară ca o fâlfăire de aripă a păsărilor călătoare, care se întorc. Aburul pământului jilav, parcă îl amestea și îl încetosea ochii. Alunecau ca două năluci în lumina frenetică a câmpului dospolit încă, pe care viața nouă a anului începuse să se miște, să freacăte...

S'au oprit pe malul Iazului, ale cărei ape crescuseră prin revărsările primăverii, pătrunzând în colțoanele dintre dâmburi. Se vedeau ca niște pompoane ofițeresti de paradă, vârfuri din pădurea de stuh netăiaș astătoamnă...

Nici o adiere nu făcea să tremure oglinda apei, în care se vedeau răsturnate: cerul, copacii, plantele, dealurile mai apropiate... Acolo, dedesubt, era țara visului, a poveștilor...

Cum ajunse lângă apă, Budulică începu să se desbrace. Se desbrăca și gura nu-i stătea:

— Tu nu știi să înnoți, sigur... Am să te învăț eu. Acum îi prea rece apa... Mie îmi place și așa... Și anul trecut tot eu m'am scaldat primul în Iaz... Ia...

Răducu nu se desmeticise. Văzuse trupul gol, strălucind în soare; Budulică întinse brațele înături, apoi le duse deasupra capului; își încordă picioarele ca niște arcuri... Un salt rotund, un plesăit și oglinda apei, crăpă într'un punct, plesni cât putea să vadă cu ochii. Trupul lui Budulică ieși mai încolo deasupra apei, strălucind și mai tare, întoarse capul, făcu un semn cu mâna, apoi se avântă mai departe... Se făcea tot mai mic... Mai mic... Apoi dispăru...

Răducu privi în jur. În toate părțile singurătate. Cerul se ridicase parcă și mai sus. Cât de singur! Și Budulică nu se întorcea...

La picioarele lui, oglinda apei începuse să se refacă. Valurile scădeau, se făceau tot mai mici și, acum tremurau ușor, ca o imagine văzută prin pânza lacrimilor...

Dece nu se întorcea Budulică?
Îi răsări o teamă în suflet, crescui, începu să strige peste ape...

— Budulică! Budulică!
Era ca strigătul unei pășări rătăcite... Strigătul aluneca pe apa liniștită, ca o barcă, ajungea la celălalt mal mai înalt și se întorcea cu vârful la picioarele lui... Era tot mai speriat și striga tot mai tare:

— Budulică! Budulică!
Se întoarse, fugi până la cărare, reveni pe mal, strigă iar peste ape, printre hohote de plâns. Revenea tot glasul lui înopoi, fără Budulică...

„După ce s'arise în apă, Budulică voise să-i arate lui Răducu ce poate. În avântul lui, se îndepărtase prea mult de mal, Voind să se întoracă, simți apa rece ca ghiata învârtindu-i-se între picioare, parcă cineva s'ar fi muncit să i le lege cu niște funii. Apoi ceva îi smuci în jos. Intră cu capul sub apă. În clipa când și-a dat seama că nu-și mai poate porunci, a și alăsat pământul moale din fund. Disperat, svâcni într'o mișcare de șarpe, ca să scape, să iasă la suprafață. Dar parcă funiile care-l legaseră, se strânseseră în nod de nedeslegat într'un belciug de fier, în fundul apei. Istovit nu mai putu să facă nici o mișcare...

Apă îl apăsa, grea ca o stâncă, pe piept... Deschise gura să respire și apa năvăli, crotopindu-l. Deschise ochii în apă și văzu lumina tulbură și verze a apei, ca privirea ochiului care se stinge. Într'o clipă se stăse și lumina aceea și căzu în boznă...

— Budulică! Budulică! îl striga mereu, cu disperare, Răducu. Dar apele nu se desfaceau. Încrămpețea lor rece și parcă eternă, făcea și mai greu giulgiul tăcerii, în singurătatea nesfârșită...

Soarele arde cu putere. Asfaltul din curtea școlii e încins ca o plită. Îi simți dogoarea parcă ai sta în fața unui cuptor uriaș, în care arde focul. Totuși, în recreație, năvala copiilor îl umple într'o clipă. Dar poate că, tocmai fiindcă le frige tălpile, jocul lor e atât de îndrăcit, de năprasnic. Fuga lor e iureș, tipătul urlet, trânta-dreapță lupul pe viață și pe moarte... Bujorii din obraji, sânge...

Mai au câteva zile de școală, nimeni nu uită o clipă asta și bucuria întinde în trupurile lor toate coardele.

Răducu, rezemat de zid, în locul în care stă întotdeauna, privește în furnicarul agitat. Deodată, în punctul fix, în care i-au fost ațintite, privirile lui alunecă printre grupuri cari se fac și se desfac. Parcă ar urmări pe cineva...

Pentru toți, Budulică a murit de mult. Pentru el, nu! Îl vede mereu, îl însoțește pretutindeni, ca o umbră a lui. Când trăia, se despărțeau mereu. Acum nu se mai despart o

FERID

Lacrimi moarte

de THEODORA ȘTEFAN STĂNESCU

de VASILE CAMBITZI

Turcoaica în șalvari vișinii, cu păr de smochină topită, cu ochii de culoarea smochinei coapte și mers cadențat în ritm de manea, și-a făcut ultimul ei drum cu vasul de aramă, spre cismea din care surșea apă, isvorită din pântecul dealurilor pleșuve.

Amurgul pictase cerul în culori de foc, caicele și-au strâns pânzele și melancolia a coborât molatec pe clapele sufletului, trezind regrețe. Cafeneaua lui Mamut era pustie; nici o pânză nu plutea în zare; doar un măgar păștea liniștit, printre magazinele cu ziduri de cenușe. Iar glasul muzicului, cald și lin, întârzie să umple golul.

Pustietatea și părăsirea stăruiau de câteva zile. Pescarii, cuprinși de furtuna destinului, au strâns talia-nurile și încercând tot avutul lor în bărci — împreună cu nevestele și copiii lor, — au pornit într-o noapte fără lună, pe suprafața mării cu mii de luciri, spre locuri ferite de urgență războiului și a urei dintre oameni. Știrile sosite în ultimele zile erau rele. Orașul lor fusese cedat.

Cu frunțile plecate, închizând în inimile lor desnădăjduite durerea și strivind printre gene ultima lacrimă, au pornit pe drumul furtunos al mării.

Caravana plutitoare dispăruse de mult în zări, când bătrânul Ferid — corăbier și proprietar de mahone — se trezi brusc în realitate. Eșuat pe coastele ospitaliere ale Balciului — din fragedă copilărie — nici nu-și dăduse seamă de cele întâmplate. Jubise mult acest colț de pământ. Marea i-a legănat primii ani ai copilăriei și sarea i-a înăsprit fața. Ramele i-au oțelit bratele și luna a fost tovarăsa lui nedespărțită în nopțile când barbutii și scrumbiile umpleau văzduhul.

Pe drumurile întortochiate și prăfuite coborau în port căruțele, pline de grâu dobrogean și corăbiile duceau mărfurile spre toate colturile Orientului, lăsând galbeni licioși și sunători.

Cu sudoarea frunții a strâns ban după ban, pregătind fericierea bătrânețelor lui. Când, iată azi, cu părul încăruntit și cu trupul lui de atlet garbovit de povara anilor și de munca fără odihnă, este obligat să se reîntoarcă în locul în care se născuse. Nimic nu-l lega însă de acest trecut confundat în negura vagilor amintiri. Era mai mult un vis, un vis ce nu putea fi retrăit.

Ferid a cercetat îndelung orizontul cu speranța să întrevadă imaginea orașului său natal, însă amurgul acoperise marea și o fâșie de ceață deasă învăluia limitele depărtărilor albastre. Și-a întors brusc capul spre dealurile Cara-Ghiolului și-o putere magnetică și de nestăpânit l-a îndemnat să pornească într'acolo.

Mergea cu pași de halucinat pe drumul abrupt ce taie dealurile stérpe. În timp ce pașii lui călcău din ce în ce mai nesigur praful alb, amintirile îi năpădeau.

Ani mulți și-au lăsat urma — pe nesfârșitele întinderi ale eternității

— de când îi călcăse piciorul pentru prima oară, în aceste locuri. Atunci, în această parte, erau păduri dese, cu arbori mari și bătrâni, unde mișunau bandiți și unde pirății găseau odihnă și apă, după lungile lor călătorii pe mări. Timpul și focul au șters însă acest trecut epic și n'au rămas decât poveștile bătrânilor pescari, care până în timpul din urmă, povesteau — în nopțile lungi de iarnă, în fața ibricului de cafea — isprăvile celor ce se refugiau în codrii Cara-Ghiolului.

Noaptea cădea leneșă și luminioasă cerului de aramă s'au aprins pentru priveghere.

Ferid obosise. Gâfâind, s'a așezat pe spinarea încovoiată a unui deal. Pe deasupra capului său zburau liieci, scerând stelele cerului, iar jos, apă întunecată a mării se frământa, prinsă în țărnelor dantele.

Aici, în singurătate deplină, Ferid voia să cugete. Trebuia ca până în zorii zilei să ia o hotărâre, să știe ce drum s'apuce. Trebuia să plece, asta era cert, dar cum să părăsească aceste locuri?

Mii de gânduri i se isbeau în creier, fără să găsească o soluție. Natura însă se decisese și era în pregătire. În zare fășii de lumină incendiaseră apele de plumb. Gongul luminos apărea din împărăția umedă, scaldat de lumină. Treptat, pe măsură ce luna urca pe căile cerești, dealurile și casele orașului se luminau, iar umbre tainice învăluiau portul.

O rază de lumină palidă lumina fața lui Ferid, făcând-o galbenă ca cearea lumânărilor. Ochiul lui luceau cu scilpuri de sticlă colorată.

Deodată Ferid se cutremură, genunchii i se îndoiesc. Parcă vede pe suprafața neagră a apei figura lui Nazim Hogeia, primul lui dascăl. Fața lui e fioroasă și ochii lui sunt sticloși. Pare a fi supărat ca pe vremea când micul Ferid se încurca la scrisul slovelor.

„Și parca în murmurul valurilor ce se isbesc, aude o voce ce-i spune: — „Acolo unde vrei să pleci, păgânii îți vor lua fesul!”

Imaginea dispare scufundându-se în mare, iar Ferid rămâne înmărmurit. Cum nu s'a gândit el la asta?

Azi în Anatolia — țara minaretelor și a pustului, — unde caravanele scriu linii lungi în mersul lor s'au schimbat multe. Modernismul și legea cea nouă cer să renunțe la fes.

Dar cum să facă el asta? Fesul, fala lui de copil, mândria lui de om mare și bătrân, când îi

era îngăduit să-și pună și turban galben! Nu! El n'o să facă asta niciodată!

Ce timpuri au fost odată! Parcă se vede copil, în postul mare al ramazanului. Ziua și-o petrecea mai mult dormind și gândindu-se la bunătățile ce există, lăsate de Alah credincioșilor. Aștepta cu înfrigurare momentul în care Hogeia avea să anunțe de pe minaretul, înconjurat cu zeci de candelă, încetarea postului. Atunci, lăsat de foame, se repezea la mâncare.

Mirosul lipiilor calde umplea drumul și difuza nările.

Când răsărea luminoasa zi a Bai-ramului — sârbătoarea cea mare — tatăl lui li cumpăra un fes roșu-aprins, împodobit cu mărgelă albăstră și cu un galben mare. Măndru, se plimba prin debarcader, unde bărcile proaspăt vopsite așteptau. Lumea era veselă și odată cu căderea nopții, cârciumile din preajma portului — pline de lumea gălăgioasă și peștriță a corăbierilor — erau locul în care se uita oboseala și truda unei zile de muncă grea.

Dar acum Ferid trebuia să se decidă. Inșă cum? Avea febră; simțea capu-i străpuns de cuie. Gușa-i era sălcie și un nod i se urcase în gâtlee, oprindu-i răsuflarea. Gândea...

— Voi pleca, îmi voi strivi viața. Strigoii trecutului își vor face lăcaș în casa mea, în care n'a răsunat niciodată râs de femeie. Voi închide

ochii pe meleagurile acelea, unde părinții mei s'au transformat în lut, în lutul nisipos și uscat al desertului. Dar cum să-mi lepăd fesul de care pomeneste profetul în cărțile sfinte?

E un sacrilegiu un păcat de neiertat, ce va atrage blestemul înaintașilor mei.

A doua zi dimineața nouri deși acoperă albastrul cerului.

Turcoaica în șalvari vișinii, n'a mai venit la cismea, cafeneaua lui Mamut a rămas închisă și pescarii n'au mai pornit în larg. Totul se sfârșise. Se stinsese viața unui oraș și pagina povestirii lui se fermisese.

Doar valurile se jucau, isbindu-se de țărni, până când au adus ca să îngroape, în nisipul fin de aur al malului, un fes de culoarea macului în floare.

Era tot ce a rămas din bietul Ferid.

Balcic, Septembrie 1940.

IN VATICAN

(Urmare din pag. 1-a)

Iată precizat și astfel locul excepțional pe care-l ocupă în rândurile pământului, cetatea pe care a voit-o Dumnezeu păstrătoare a Sfântului Scaun, pentru care i-a învednicit pe oameni apoi să înalțe un templu, prin ce este mai iscusit în sufletul și în talentul lor de artiști.

Cât este de mare Bislica Sfântului Petru față de om, se vede numai atunci când omul, după ce a urcat toate treptele scării din față, se apropie, din ce în ce mai mic, de colonadele intrării: abia dacă ajunge, cu toată înălțimea staturii sale, la jumătatea pietrei de pe care se ridică, în proporție ciclopică, acel străluc. Cât este de mare templul față de fântâna pământescă a celor ce vin să se închine lui Dumnezeu într'insul, se vede, odată pe an, și dintr-o împrejurare cu totul solemnă: apariția Sanctității Sale, de nevăzut, aproape cu ochiul liber de jos, din Piața Basilei, în balconul din care binecuvinteză de Paști poporul.

Urmărind totuși înălțarea templului în văzduh, se capătă altă măsură: aceea, umil de pământescă, a zidirii lui, față de imensitatea în înălțime a cerului, pe care se profilează și sub care se ia în întrecere cu toate bisericile lumii. Astfel înțelegi rostul cupolei lui Michelangelo și, totodată, drama acestui creator, care-a vrut să rivalizeze și așa cu adevăratele creații ale Dumnezeirii, pentru ca în felul acesta încumetarea lui de om și titan, să apară mai profund creștină: Cupola Sfântului Petru fiind creația unui mântor atât de sus ajuns pe culmile încumetării, nezbătura lui din păgână, devine zugăvitor de creștină.

Toate catedralele lumii și cu ele ale Italiei, s'au realizat de-a lungul secolelor, până aproape de timpul de acum, fără a se fi terminat definitiv. Numai Sfântul Petru, cel mai monumental dintre toate templele, a fost înălțat și împodobit, aproape așa cum se vede, în rășnăp unu secol. Pentru această întâmplare, Biserica a izbutit să înalțeze din însăși deprinderile Renașterii, pe una din cele mai înrădăcinate: aceea de a nu se desăvârși, din ambiția de prea mare și din blestemul de prea mult spirit critic.

Piața din fața Templului, a fost realizată impresionant de unitar, de câteva generații de artiști. În vreme ce Bramante a chibzuit fațada

prin supremația acordată în Vatican Sculpturii și Piciorii, adică pietre: spre a face să se monumentalizeze iarăși pe silueta Urbei, frontonul și cupola celei mai grandioase Basilici.

Siatul guvernat din Vatican de Papi, este unul din cele mai mici State din lume: deși, după cum s'a spus, este totodată „unul din Statele cele mai întinse”.

Căci stăpânirea spirituală a acestor Suverani ocărnușe de multe secole, un popor de trei sute de milioane de suflete, de a căror existență pământescă se îngrijească numai cu cuvântul pe toată întinderea lumii de aici, intru ducearea lor cu bine până la începutul celeilalte lumii.

Statul acesta durează dela prima Dinastie de Episcopi ai Romei și n'a putut fi desființat, cu toată învâzibirea luptelor purtate în decursul veacurilor, cu toți Regii și Împărații. Puterea Statului Italian, în cuprinsul căruia se află Statul-Capitală a Papalității, încetează în fața primei trepte a scării din fața intrării Sfântului Petru. Cu o singură întrerupere de câteva decenii, Capitala Catolicismului nu s'a mai strămutat dela Roma. Și cu tot atât de sporadice excepții, aproape toți Papii au fost Italiani. În felul acesta, Roma afirmă, și prin sacra persoană pontificală, caracterul „roman” al Bisericii sale.

Când Dante, în zorii unei dimineți de primăvară, ajunge din Infern pe limanul de sub Muntele Espăririi, întrevede licărind pe mare o lumină albă. Vederile i se deprind cu ea și astfel deslușește tot mai bine că acea lumină aduce spre Munte o corăbie cu duhuri de morți, pe care o poartă în zbor peste întinsul mării, un înger alb. Duhurile din corabia lui, cântă. Se dau jos pe malul acela, înverzit ca speranța reinvierii pascale și Îngerul pleacă iar pe mare, în acea lumină albă, ca o strălucire. Se întoarce să ia alie și alta suflete, adunate între timp la gurile unei ape de pe pământ. Această apă este Tribunal. Adică răul care trece prin Roma, pe sub podul de piatră al Sfântului Înger.

Dumnezeu s'a întrușchiat Om și apoi s'a înălțat la Cer. Dar și-a lăsat semnele Tronului Său pe pământ, între zidurile, tari ca și credința în El, ale Catedralei Sfântului Petru. Legătura dintre Dumnezeu și oameni, se săvârșește în felul acesta, încă și azi, în văzul tuturor, atâtă cât sunt în viață. Când mor, li se adună sufletele tot acolo, pe apele râului din fața acelei Catedrale, spre a se călători peste marea cealaltă, în corabia Îngerului alb.

pa, așa... ca întoarcerea dela o înmormântare. Cu ochii în lacrimi, am încercat să mă conving dacă nu cumva vi-sez... Am început să strig: Ștefan! Ștefan!

N'am primit niciun răspuns. Cu greu rosemnată, m'am culcat. Patul frigea sub mine, par'că... Simțeam că nu era încăpător. Citisem undeva că, în rugăciune, incolțesc semănțele puterii noastre omenești și că un creștin, oricare, când se închină seara înainte de culcare, e tot așa de mulțumit și ferit de primejdie, ca un căpitan care și-a așezat de cu vreme gârziile la posturile fixate...

Cu toate acestea, nu m'am închinat, neavând puterea să îndur riscurile și îndoiala ce zac în miezul oricărui avânt către cer... Și apoi nu știu cum, dar mă îngrozea perspectiva de a-mi pipăi cu gândul o disperare totală. La fața conștiinței, departe de un adănc ce-mi da senzația unei înălțări în gol, ameli-toare, desușeam încă ușor scânteia speranței. Imi repe-tam că, până la sfârșit, somnului, întăritor al tuturor slăbiciunilor, mă va ajuta și pe mine...

Nu dormii toată noaptea aceea... Ațiipi puțin în zori și visai cămăruța veselă și în neorânduială, așa cum rămă-neau când pleca dimineața pe șantier.

Mă sculătu înainte de șase, ca să termin cecece aveam de făcut și mă ducei la biserică Sfântii Veevozi, cu dorința de a mă ruga, de a găsi puțină pace... În biserică, mai mult decât afară, mă simții goală de credință și invidiam, stând obosită, pe toți acei credincioși care aveau atâtea lucruri bune să ceară lui Dumnezeu; care se rugau cu atâtea ardoare ca și cum L-ar vedea acolo, pe altar, ascultându-l...

Eu, în schimb nu vedeam decât propria mea viață ră-masă singură și nu doream să cer lui Dumnezeu alt-ceva decât „să vină Ștefan cât de curând acasă”. Trebuia să cer iertare de necredința mea.

Ingenunchiai un moment, — nu să mă rog, ci să mă gândesc: dacă ar fi îngăduit să ceară lui Dumnezeu asemenea lucruri un suflet puțin credincios, cum îmi simțisem și eu mai înainte de a intra în biserică; și, dacă, făcând aceasta, ar putea să se spera ascultarea...

Inmuitată de căldură, o lumânare căzu sfărâind picur: de ceață aprinsă, în sfesnic.

Eu, în schimb nu vedeam decât propria mea viață ră-masă singură și nu doream să cer lui Dumnezeu alt-ceva decât „să vină Ștefan cât de curând acasă”. Trebuia să cer iertare de necredința mea.

Ingenunchiai un moment, — nu să mă rog, ci să mă gândesc: dacă ar fi îngăduit să ceară lui Dumnezeu asemenea lucruri un suflet puțin credincios, cum îmi simțisem și eu mai înainte de a intra în biserică; și, dacă, făcând aceasta, ar putea să se spera ascultarea...

Inmuitată de căldură, o lumânare căzu sfărâind picur: de ceață aprinsă, în sfesnic.

și Michelangelo și-a asumat răspunderea Cupolei. Bernini, mult în urmă după el, a desfășurat, în imensa orbită a Pietei, gestul larg de îmbrățișare al porticului de piatră, spre a găsi cel mai fericit pretext pentru monolitul egiptean din centru, pe care văd pelerinii, din depărtare, Crucea cu lemn din lemnul Crucii. Într-o parte și alta, două fântâni susțin în puritate albastră a cerului, izbucnirea celor două coloane vii de apă, pentru ca aceiași pelerini să fie întâmpinați de stropii înviorători ai curățirii lor de păcate. Pe marginea celor trei bazine suprapuse ale fântânilor monumentale, se luminează zborul mai alb al unui porumbel, între stropii irizați de soarele dimineții. Pe cerul din fund se taie precis conturul statului de Apostoli, cu Mântuitorul la mijloc, de pe frontonul Basilei; în timp ce o sută, mai multe, de statui, înșirate în semicerc pe culmea porticului, strâng în jurul Curții lui Isus cea mai solemnă și mulă desfășurare de cortegiu.

Basilica este de fapt mormântul Sfântului Petru, așa după cum Basilica din Assisi este mormântul Sfântului Francisc. Mormântul este în cripta de jos, iar Scaunul Sfânti tronează deasupra la cel ma mare dintre Altare.

Dacă la Assisi, cripta, îngropată în liniștea morții și în umbra izolării ascetice, constituie partea cea mai sacră a vechii catedrale, aici, în Sfântul Petru, cripta mormântului rămâne aproape nevăzută și, în schimb, toată revărsarea de lumină și de viață prin ferestrele imenselor navate, cântă imnul întâmpinării.

Templul-mauzoleu s'a înălțat în aceste forme biruitoare, din para-gina grădinilor vaticane, într-o margină a Romei păgâne, sfințită cu sângele de martirii ai primilor Creștini ce s'au încumetat să apară cu Crucea înainte, din ascunzul Caiacombelor.

Clopotele vestesc acum, sub cupola de cer a Romei, triumfala biruință a spiritului.

Marea oră învăluie, sub imensitatea cupolei lui Michelangelo, notele grave, adânci, solemne, ale intrării în Templu.

Corul Capelei Sixtine întonează imnul. Nobilii din Garda Palatină îl aduc în triumf, învesmântat în purpură imperială, cu țara pe cap și Cheile Sfântului în mână, pe Sanctitatea Sa.

Se deschid în fața cucerniciei umilului pelerin, porțile sfinte ale Sfântului Petru, spre ași face drum, cu smerenie și umilință față de grandiozitatea Templului și de fastul solemnității, până la treptele Altarului; și a se prosterna acolo, copleșit, în cea mai sinceră și pătrunsă rugăciune.

ALEXANDRU MARCU